

Finmarkens Amt.

Underdanigst Beretning

angaaende Finmarkens Amts økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret fra 1856—1860.

A. For Landdistriktets Vedkommende.

1. Jordbruget

som, uagtet Distriktets nordlige Beliggenhed, mere og mere erkjendes at være af den høieste Vigtighed for Befolkningens økonomiske Velvære, staar vistnok endda paa et lavt Trin, idet den Kyndighed og Kraft, som maa til for at afvinde Jorden det Udbytte, den kan give og som det fast overalt gode og for en stor Deel fortrinlige Jordsmon vel fortjener, kun yderst sjelden, om nogetsteds, kommer til Anvendelse. Men det er dog vist og viser sig saa godt som overalt, hvor man færdes i Distriktet, at Interessen for denne Næringsvei har været i Stigende i sidste Femaar og at Driftsniaaden som Følge deraf i mange Maader er forbedret, ligesom og at mere og mere Jord er taget under Dyrkning. Hvor meget Nyland her i Perioden er opbrudt og tillagt Agerlandet kan ikke siges med Bestemthed, men samtlige de indkomne Beretninger lyde paa, at det ikke er ubetydeligt. Forbedrede liedskeer, specielt Plouge og Harve, tildeels af de bedste og ypperligste, som man veed at erholde i vort Land, ere indførte og enkeltsteds arbeidede inden Distriktet samt mere og mere udbredte, Grøfters og Huldigers Optagning er bleven mere almindelig og udført med mere Kyndighed. Specielt med Hensyn hertil tør der maaskee bygges nogen Forhaabning paa en Værmælænder, som Agonom Jensenius ved sin Ankomst hertil i forrige Aars Sommer bragte med sig og hvis Dygtighed netop gaar i den Ketning. Han arbeidede ifjor Sommer og Høst paa flere af Løkkerne her ved Byen, overalt til Eiernes Tilfredshed, og iaar er han engageret i Alten. Hans Virksomhed her har

været for kort til at den kan siges allerede nu at have baa- ret nogen mærkelig Frugt, og det er tvivlsomt, om han forbliver her, men det erkjendes af Alle, at hans Arbeide er bedre, end hvad man her hidtil har seet, og det er at vente, at de, som arbeide sammen med ham, villære af ham. Gjødelsen, der for ikke ret længe siden paa mange, for ikke at sige de fleste, Steder kastedes i Søen som en unyttig og besværlig Ting, eller blev liggende ubrugt, idet Fæhusene flyttedes afveien for Dyngerne, naar de bleve for store, gaar nu kun yderst sjelden tilspilde paa saadan Maade. Tvertimod er der Mange, der ikke blot viser Omhyggelighed for at gjøre sig den naturlige Gjødelse saa nyttig som muligt, men som ogsaa søger at formere den ved Tilsætninger og Komposter, ligesom den kraftige Trangrugge, Kalk og Mergel, som forefindes mangesteds af forskjellig Qvalitet, samt tildeels ogsaa Fiskeguano mere og mere bliver benyttet til at styrke og forøge Jordens Produktionskraft.

Det i forrige Femaarsberetning nævnte Laudhuusholdningsselskab for Senjen og Tromsø Fogderi har ogsaa hvert Aar af sidste Periode udsendt Agonomer, demitterede fra Søndre Trondhjems Amts Landbrugsskole, som have gennemreist næsten det hele Fogderi saa at sige fra Gaard til Gaard for at give Underviisning og yde Veiledning i Jordbrug saavel som i Qvægdrift og Kreaturstel, og denne hensigtsmæssige Foranstaltning har vistnok i væsentlig Grad bidraget til at fremkalde forømmeldte Forandringer til det Bedre. Et lignende Selskab er under Navn af Finmarkens Landhuusholdningsselskab i 1858 stiftet for Finmarken. Det

tæller Medlemmer i alle Dele af Distriktet, men har sin Bestyrelse udelukkende i Alten. Det har indtil 1860 inclusive virket ved Udgivelse og Udbredelse af Smaaskrifter om Landbonæringen idethele, ved Indførelse af forbedrede Agerdyrkningsredskaber, Uddeling af Frø og for en Deel ved Omsendelse af paalidelige Mænd til Eftersyn af Qvæget om Vaaren — dette fornemmelig for at modvirke Sultfødniugen, som mangesteds i Finn arken drives til en frygtelig Grad, og som Selskabet derfor med fuldeste Føie har gjort til speciel Gjenstand for sin Virksomhed, iaar har ogsaa dette Selskab begyndt med at udsende en Agronom til Veiledning i Landbonæringen for de af Distriktets Indvaanere, som vil modtage saadan.

Noget, som vistnok overalt hertillands har mærkelig Indflydelse med Hensyn til Jordbruget, men som i dette Amt er af en væsentligere Betydning i saa Henseende end andetsteds, er Høstens Udfald i enkelte Aar, idet en god og endnu mere en rig Høst virker til, at der lægges større Arbeide og Flid paa Jordens Dyrkning og Benyttelse, medens derimod en mislig Avl lammer denne Virksomhed mere end tilbørligt er. Den sidste Femaarsperiode har med Hensyn hertil idethele været heldig for Distriktet. 1856 var Høsten yderst mislig og 1857, skjønt noget bedre, dog under et Middelsaar, men de følgende 3 Aar vare derimod, uagtet en Deel af Maalselvns og Bardo Sogne en enkelt Nat i 1859 led Skade af Frost, meget gode. 1860 endog ualmindelig rigt. Der var saaledes ved Femaarets Udløb ogsaa paa denne Maade fremkaldt en høi Grad af Interesse for Jordbruget.

Frugterne af det dyrkede Jordsmons Udvidelse og af de paapegede Forbedringer ved Driftsmaaden og de 3 sidste heldige Aar af Perioden har ogsaa vist sig. I de kornproducerende Egne af Amtet — Senjen og de indre Dele af Tromsø Distrikt samt Alten — er Kornavlingen betydelig tiltæget. uden at jeg, af Mangel paa detaillerede og paalidelige Opgaver, kan nævne med Tal hvor meget. Kun for Alten-Talvig har Lensmanden meddeelt nøiagtige Oplysninger, hvorefter Udsæden af Byg i Altens Sogn, som i 1855 udgjorde 68 Tønder, var i 1860 steget til 112, medens Avlingen, som i 1855 beregnedes til lidt over 300 Tønder og i 1859 udgjorde 680 Tønder, antages i 1860 at ville naa omtr. 1000 Tønder, da der paa enkelte Gaarde hostedes næsten 10 Fold og det almindelige Udbytte kun var lidt mindre. Det er forøvrigt fremdeles alene Byg, som er Gjenstand for Kornavl i det Store her i Amtet. Kun i den sydligste Deel af Senjen dyrkes lidt Rug ligesom hist og her saaes noget ubetydeligt af Havre, der dog for det Meste høstes som Grønfoder, da den paa de fleste Steder blot undtagelsesvis i meget gode Sommere, som f. Ex 1860, naaer fuld Modenhed i sidstnævnte Aar beholdtes endog i Kautokeino modent Byg, hvilket her anføres som et Beviis paa Aarets Fortrinlighed og forøvrigt som en Kuriositet.

Potetesdyrkingen har ligeledes vundet mere og mere Terræn og er nu vel kendt i alle Amtets Fogderier, skjønt der vistnok er mange Strækninger, hvor Forsøg derpaa i de fleste Aar ville vise sig forgjæves. Avlingen af denne Rodfrugt, paa hvilken man her endda ikke har mærket noen Sygdom, er ogsaa tiltaget betydelig, og i Senjen er der flere Sogne, navnlig Qvæfjord, Throndenæs, Sand og Tranø, som har adskilligt Overskud, der med Fordeel afsættes til Tromsø og Finmarkens Byer. Dyrkingen og Avlingen af Næper og Kaalrabi, som voxer villig fast overalt, endog paa Vardøen ved Iishavet og i Kautokeino paa Fjeldet, er i stærkt Tiltagende, saa meget mere som disse Vexter nydes med Begjærlighed af Finnerne, der forøvrigt vise meget liden Sands for Jordbruget, saa Jorden for det Meste, hvor den indehaves af dem, behandles med ringe Omhu. Enkelte hæderlige Undtagelser herfra gives dog ogsaa.

Jordfællesskab, hvorover der i andre Dele af Riget føres jevnlig Klage som en Hindring for Jordbruget af større og mindre Betydning, findes ogsaa inden dette Amt, dog kun i Senjen og Tromsø Fogderi, og har der den samme Virkning. Udskiftning har i Femaaret ikke fundet Sted, da her ikke har været nogen til Udskiftningsformand skikket Person, men en Saadan bliver nu beskikket, saa dette skadelige Forhold forhaabentlig efterhaanden vil blive fjernet.

Ogsaa Leilændingsforholdet bestaar fremdeles i det samme Fogderi til stort Hinder for Jordbruget, noget nær i samme Udstrækning som ved Udløbet af forrige Femaar, og uden synderlig Udsigt til nogen snarlig Forandring til det Bedre, da der af de forskellige Samlinger af Proprietærgods kun sælges meget lidt. Af beneficeret Gods var allerede ved Periodens Begyndelse kun meget lidt usolgt og ved dens Udløb var dette endnu mindre.

Men det, som fremfor Alt virker kuende paa Jordbruget i visse Strøg af dette Amt og som er særeget for Distriktet, er den aarlige Indvandring af norske og endnu meget mere af svenske Flytlapper, som om Foraaret og Sommeren udover kommer med deres talrige Renhjørde ned fra Fjeldene og mange Steder udover Ager og Eng ved Egnens Kyster, som i saa Fald blive aldeles ødelagte. Denne byrdefulde Rettighed for egne og fremmede Undersaatter, som er hine hjemlet ved umindelig Hævd og disse ved Traktat, virker i høieste Grad kuende paa de Strøg, som den rammer, og hvad der forøger det Nedslaaende deri, er det, at der ingen Udsigt er til at blive befriet for denne Byrde eller i manglende Fald til at faa Forholdet mellem Lapperne og Kystbeboerne ordnet paa en bedre og tilfredsstillende Maade, da de gjentagne Forsøg herpaa, som Tid efter anden have været gjorte, have vist sig frugtesløse.

Havedyrkingen staar omtrent paa samme Trin, som ved Udløbet af forrige Femaar. Tilbagegang har vistnok ikke fundet Sted, men Fremgangen vides ikke heller at være mærkelig. Mig bekjendt findes her i hele Amtsdistriktet — Byerne medberegnet — kun en eneste Have, tilhørende en

Handelsmand i Senjen, hvoraf der frembydes Produkter til Salg. Forøvrigt drive de allerfleste konditionerede Familier saavel i Tromsø By som i Senjen og Tromsø Fogderi og for en stor Deel ogsaa i Finmarken Havedyrkning til egen Fornødenhed.

2. Fædriften.

Denne Gren af Landbonæringen er efter dette Amts nordlige Beliggenhed den naturligste for samme og maa tilige, dreven paa den rette Maade, blive den fordeelagtigste, da Distriktet i fuldt Maal har Betingelserne derfor — en overflødig Væxt af kraftigt Græs og rige Havnegange. Det er sikkert, at denne Næringsgren er gaaet fremad i Femaa-ret, forsaavidt at Erkjendelsen hos en stor Deel af Befolkningen, om ikke hos den hele, har vundet Indgang om det Hensigtsmæssige i at holde Kreaturer af et godt istedetfor af et slet Slags, om det Fordærlige ved Sultefødningen og, som Følge deraf, om Nødvendigheden af at indskrænke Kreaturerne Antal hvor det er for stort, hvilket hidtil har været Tilfældet næsten overalt, og endelig om Gavnligheden og Nyttens af større Renlighed og idethele et bedre Stel i Fjøset saavel som Melkens og Produkternes Behandling. Landhusholdningsselskaberne og deres Udsendinger saavel som Andre, der interessere sig for denne Sag, har deels ved Skrift og deels ved Tale, naar Anledning har tilbuden sig, søgt at virke for disse Grundsandheders Udbredelse, ligesom ogsaa Enkelte i Gjærningen har foregaaet med gode Exempler. Men det, som især har virket gavnligt paa Opinionen inden Distriktet med Hensyn til Fædriften, er, at Agronom Jensenius i 2 af Periodens Sommere har været her og afholdt Dyrskue forbunden med Foredrag. I 1859 blev han efter min Begjæring sendt herop af det kongelige Departement for det Indre og opholdt sig her i 2 à 3 Maaneder, i hvilken Tid han besøgte flere Sogne i Senjen og Tromsø samt Alten-Talvig, Hammerfest, Tanen, Vadsø og Vardø. Han holdt paa de fleste Steder Dyrskuer med Præmieuddeling, som i Senjen og Tromsø bekostedes af Landhusholdningsselskabet og i Finmarken deels af Kommunerne deels af Private. Enkeltsteds reiste han ogsaa omkring paa Gaardene og undersøgte Fjøsene samt talte med Folk i deres Hjem. Da Almuen overalt med Opmærksomhed og tildeels med Begjærlighed hørte paa hans Foredrag og den Oplysning og Belærelse, som derunder tilbødes, saa der var grundet Haab om, at et fornyet Besøg at ham inden Distriktet vilde blive til Gavn, bestrebte man sig for at faa ham igjen det følgende Aar, hvilket ogsaa lykkedes, idet Landhusholdningsselskabet for Senjen og Tromsø i Forening med Selskabet for Norges Vel bekostede hans Reise og Ophold her i omtrent halvanden Maaned af Sommeren 1860. Han besøgte dog dengang kun Senjen og Tromsø, hvor han fortsatte med Dyrskuer og Foredrag, fornemmelig i flere af de Præstegjelde, hvor han det foregaaende Aar ikke havde været. Han har saaledes nu været i de

fleste af Fogderiets Præstegjelde, og overalt saavel der som hvor han har været i Finmarken mærker man gavnlige Følger deraf. Kalvene af de præmiebelønnede Kjør søges med Begjærlighed fremfor andre og staar i høi Pris, medens man for 3 Aar siden ligesaa lidt tænkte paa at gjøre Forskjel mellem Kalve som mellem Kjør; man skattede Kalve lige uden Hensyn til Forældrenes Kvaliteter, og betalte lige meget for enhver Ko, som nylig havde kalvet. Ligesaa vises der nu Omhyggelighed ved Valget af Tyre til Parring, og da her paa Tyre af rigtig godt Slags er total Mangel, saasom man tidligere aldeles ikke har vidst at tage Hensyn dertil, har Landhusholdningsselskabet for Senjen og Tromsø i sidstalvigte Høst, efter Raad af Jensenius, anskaffet en Oxekalv af Ayrshire-Racen fra en Eiendom ved Throndhjem, som ved Ankomsten hertil kostede 40 Spd. Med Indskrænkningen af Kreaturholdet gaar det langsommere, da Gaardbrugerne og fornemmelig deres Koner linder det tungt at skille sig af med sit værdifuldeste Løsøre, ligesom de ved et reduceret Fjøs ansee sig nedsatte i deres Sambygdingers Agtelse; men da, som allerede bemærket, Erkjendelsen af det Fordærlige i at holde flere Kreaturer, end man har Fodrage til, og som Følge deraf i den længste Tid at Aaret at maatte sultføde dem, har vundet Indgang hos en stor Deel af Almuen, vil der forhaabentlig efterhaanden blive skredet til Handling ogsaa i denne Henseende.

Om hvorvidt Antallet af Kvæg nu er større eller mindre end ved Udløbet af 1855, seer jeg mig ikke istand til at give bestemt Forklaring, da der ved Udgangen af denne Periode ikke har kunnet holdes Tælling nogetsteds i Landdistriktet. Forminskelse vilde, efter det allerede Anførte, være ønskeligst, men det er snarest at antage, at Forøgelse har fundet Sted.

Fædriften afkaster overalt det Fornødne til Distrikternes eget Behov og giver fleresteds noget Overskud, som afsættes til Byerne, men det er dog, ialfald af Smør, ikke nok til disses Forsyning. Hvad der mangler, indkøbes fornemmelig under de Markeder, som afholdes inden Distriktet, af de dertil søgende Svensker og Finlændere. Af Smør indføres kun ganske lidt sydfra enten fra Indlandet eller Udlandet. Derimod indføres en Deel Ost af tinere Slags fra Hamburg, Holland og England. Fra Rusland modtages noget saltet Kjød, Flesk og Tunger.

Landmandens Produkter har hele Perioden igjennem staaet i god Pris — saaledes Smørret i 10—12 Skilling pr. Mrk.

3. Skovvæsenet

Den Staten tilhørende Skov inden Distriktet har gennem hele Perioden overalt været fredet saavidt som muligt, og Bestræbelserne herfor har ogsaa, uagtet det indskrænkede Opsyn, som har staaet til Raadighed, havt saadan Fremgang, at denne Deel al Distriktets Skove, som er den væsentligste, saasom dertil henhører al Furuskov i det egent-

lige Finmarken og tildeels Løvskoven sammesteds, samt en Deel af Furuskoven i Maalselven og Bardo, ialfald ikke er i daarligere Forfatning, end den var ved Femaarets Begyndelse. Foruden at den Ødelæggelse af de nævnte Skovpartier, hvorover der tidligere med fuldeste Føie har været ført Klage, saaledes er bleven standset, har man tillige opnaaet, at Almuen har givet slip paa den Overbevisning, som syntes at være indgroet hos den, at den nemlig, uagtet den vel erkjendte, at Skoven ikke ligefrem var dens Eiendom, dog troede at have en ubestridelig Ret til mod en høist ubetydelig Afgift at hugge og forædle til fri Disposition saa meget som den lystede. De Indskrænkninger heri, som efterhaanden bleve indførte, vakte i Begyndelsen, fornemmelig i Alten, en høi Grad af Uvillie og tildeels ligefrem Modstand, men dette er ved den Bestemthed og Strenghed, hvormed det Offentlige forfulgte sit Maal, nu forandret. Almuen har størstedeels faldt tilføie og vendt sin Hu til Fiskerierne og Jordbruget, istedetfor at den tidligere huse-rede i Skovene til liden Fordeel for sig selv og til stor Skade for det Almindelige. Det tør saaledes antages, at den nye Forstbestyrelse, som mod Periodens Slutning traadte i Virksomhed, har fundet Veien nogenlunde beredt for sig og at Arbeidet er adskillig lettet for den mod hvad det vilde været, om Tilstanden havde været uforandret som den var ved forrige Femaars Udløb.

De private Furuskove i Maalselven og Bardo ere i dette Femaar af de fleste Eiere behandlede med samme Skaanseløshed som forhen og maa derfor antages at være i høi Grad forringede, uagtet der ikke er hugget til Udførsel udenfor Amtet, maaskee med Undtagelse af Noget til Lofoten og Vesteraalen.

Over Løvskovens Udryddelse klages stærkt, fornemmelig i Distrikterne nærmest ved Kysten, og det som det synes med fuld Grund, da det er øiensynligt, at der paa mangfoldige Steder hugges saa meget over hvad Skoven taaler, at den inden kort Tid maa ganske forsvinde, ligesom den allerede forlængst er forsvundet fra mange Steder, hvor den tidligere stod frodig. Man sætter i denne som i andre Henseender sit Haab om en forbedret Tilstand til den nye Forstbestyrelse, som forventes ikke blot at ville vogte, vedligeholde og forbedre de offentlige Skove, men ogsaa at ville bibringe Befolkningen nogen Indsigt i Skovbehandling og Sands for Vigtigheden af at konservere Skoven, ikke blot for dennes egen, men ogsaa for Jordens Skyld.

Efterhaanden som Skoven svinder og det derved bliver besværligere og bekosteligere at overkomme den, tyr Befolkningen til Tørvmynren som Brændematerial, medens i Byerne Brugen af Steenkul tiltager mere og mere. Tjenlig Brændetorv findes ogsaa paa de fleste Steder, men somme Steder ikke, saa der endda haves Exempel paa, at Boplad-sene forlades og smaa Gaarde lægges øde, fordi der ikke længer er Brænde at finde.

Sagbruget staar paa samme Trin, som i forrige Fem-

aarsberetning anført; den deri bebudede Sag i Sydvaran-ger er ikke bleven anlagt, ligesaa lidt som den i Forbindelse dermed nævnte Colonisationsplan er kommen til Udførelse. Tjærebrænding foregaar i Reisendalen i Skjærvo, Ski-bbotten i Lyngen, Maalselven og Bardo samt Alten, men overalt kun i det Smaa, og denne Bedrift er idethele ikke udvidet i Femaaret, uagtet let Adgang til Materialier, Pro-duktionens Simpelhed og god Pris paa Produktet synes i høi Grad at indbyde dertil.

4. Fiskeri.

Denne Næringsvei er fremdeles den, paa hvilken saa godt som det hele Amtsdistrikts økonomiske Velvære fornemmelig beror, og den maa sandsynligviis altid vedblive at være det, hvor meget der end gjøres for at fremme Jordbruget og Fædriften og hvilket Held der end bliver disse Bestræ-belser tildeel.

De Fiskerier, som foregaa i eller i Nærheden af Distrik-tet og hvori dets Indvaanere derfor deeltage, har i sidste Femaar været de samme som forhen, nemlig:

- a. Torskefiskeriet i Lofoten i Nordlands Amt, som drives fra Midten af Januar til Midten af April. I dette deel-tager Almuen fra Senjen og for en stor Deel fra Tromsø Distrikt, men ikke fra det egentlige Finmarken. De Fiskere fra Senjen og Tromsø, som ikke ere forsynede med Garn, men kun have Liner og Dybsogn, trække sig nu ogsaa efterhaanden tilbage fra Lofoten og soge i dets Sted til Finmarken, da de, efter at Loven af 1857 om dette Fiskeri har, som det hedder, gjort Havet frit, finde sig fortrængte af Garnfiskerne.
- b. Torskefiskeriet i Brevik paa Vestkanten af Sørøen i Hammerfest Fogderi, som drives samtidig med Lofot-fiskeriet og angaar samme Slags Fisk. Paa Grund af det indskrænkede Terræn og Fiskemassens forholdsvise Ringhed er den Almue, som deeltager deri, ogsaa ube-tydelig, men den har i de senere Aar været i Tiltagende. Den bestaar, foruden af Egnens egne Indvaanere, af Folk fra Tromsø Distrikt og tildeels fra Senjen.
- e. Det saakaldte Loddefisken, som drives i Finmarken fra Sørøens vestre Ende langs hele den ydre Kyst lige ind i den indre Deel af Varangerfjorden og foregaar fra Midten af Marts til Midten af Mai. Ogsaa dette Fiskeri gjælder Torsk, som drages ind fra Havet af en liden Fisk kaldet Lodde, der tjener hiin til Føde og efter hvilken Fiskeriet har sit Navn. Den Almue, som deel-tager i dette Fiskeri, der nu er det betydeligste i Fin-marken, er hovedsagelig fra Tromsø og Senjen og for en stor Deel ogsaa fra Salten og andre Egne i Nord-lands Amt. Indvaanerne i Finmarken, hvor Fiskerier drives, udgjør i det høieste kun en Fjerdepart af hele den fiskende Almue og er, baade med Hensyn til Dyg-tighed og Udrustning, den usleste Deel af samme.

Loddefiskeriets Modsætning er det saakaldte Godtfske

i Finmarken, som kaldes saa, fordi det angaar Fisk, som søger ind i Fjordene for at gyde. Det drives ikke ved den ydre Kyst, men, som allerede anført, inde i Fjordene. naar Loddefiskeriet slaar til, som Tilfældet har været i de sidste 20 Aar, er imidlertid Godtfisket af liden eller ingen Betydénhed eller saa godt som ganske forsvunden overalt, undtagen i Brevik. Flere erfarne Mænd ere dog mere tilbøielige til at forklare Godtfiskets Ophør deraf, at Gydepladsene forstyrres ved uforstandig og hensynsløs Drift af Fiskeriet, end af Loddefiskets eller rettere Loddens Indflydelse. At denne imidlertid ikke kan sættes ganske ud af Betragtning i saa Henseende, maa anseer vist, da Erfaringen, efter hvad der paastaaes, stedse lærer, at den Fisk, som kan være kommen ind i Fjordene, ganske forlader Samme, saasomt som Lodden mærkes ude ved Kysten. Almuen i Finmarken, ialfald den i Fjordene, ønsker Godtfisket tilbage, da dette er sikrere og kræver mindre Udrustning og mindre Moie, fordi det foregaar i Nærheden af Enhvers Hjem, medens derimod Loddefisket maa søges ved den ydre Kyst og derhos er kortvarigere og lunefuldt, men tillige rigere og idethele giver mere af sig, naar det drives med Dygtighed og Kraft, da Fiskemassen er saa overordentlig stor.

- d. Seifiskeriet, som begynder kort efter de forskjellige Torskfiskerier eller først i Juni og varer næsten hele Sommeren igjennem, stundom langt udover Høsten. Det drives mange Steder, men fornemmelig ved Andenæs i Nordlands Amt, hvorhen der søger Almue fra Throndenæs, Ibestad og Tranø Præstegjælde, ved Bergsøerne i Bergs Sogn og Hekkingen i Hillesø Sogn, begge i Senjen ved Burosund og Thorsvaag i Carlsø Præstegjæld, Tromsø Distrikt, samt i Langfjorden og andre Dele af Altens Fjord i Alten-Talvigs Præstegjæld, ved Kysterne af Sørøen, i Kvalsund og Strømmen, ved Refsholmerne, Gjæsvær og lille Tamsøen i Porsangerfjorden i Hammerfest Fogderi, samt ved Vadsø og flere Steder i Varangerfjorden.
- o. Line- og Gangvadfiskeriet eller Sommerfiskeriet i indskrænket Betydning, ogsaa kaldet Russefiske eller Makkefiske. Det drives overalt i Finmarken i Juli og August og har til Gjenstand forskjellig Slags Fisk — Havtorsk, Kveite, Brosmer, Langer, Hyser. Ogsaa i dette Fiskeri deeltager Folk fra Senjen og Tromsø samt Salten, Vesteraalen, Lofoten og Helgeland, dog ikke i saadant Antal som det, der indfinder sig ved Loddefisket. Udbyttet deraf, ligesom ogsaa af Seifisket, omsættes ved Tuskning med Russerne mod Rugmeel og Havregryn, og det er fornemmelig paa den Maade, at Almuen i Finmarken forhverver sig sin Vinterforsyning.
- f. Haakjæringfiskeriet. Dette drives seenhøstes og midtvinters fra Carlsø Præstegjæld og flesteds i Finmarken saasom Sørøen, Rolfsø, Gjæsvær og Skarsvaag i Ham-

merfest Fogderi, Gamvig i Tanen og fornemmelig Vardø. Paa sidste Sted har man hertil efterhaanden anskaffet sig tiere og flere smaa Dæksfartøier, men ellers benyttes overalt kun aabne Baade, og da denne Bedrift foregaar paa den barskeste og mest stormfulde Aarstid og tildeels mange Mile ude i det aabne Hav, er den overordentlig haard og kræver hyppig Menneskeliv. naar dette Fiskeri kun er nogenlunde heldigt, giver det et særdeles godt Udbytte, udelukkende bestaaende i Lever, og er derfor i den senere Tid i Tiltagende.

Foruden foranførte Hovedfiskerier og Fiskerier af større Betydénhed, som samler Almue fra nærmere og og fjernere Egne i større og mindre Grad, foregaar ogsaa af og til saavel i Senjen og Tromsø som i det egentlige Finmarken noget Sildfiske, hvis Produkt tildels er af god Kvalitet: men dette Fiskeri er intetsteds aarvist og har hidindtil aldrig været drevet i nogen Udstrækning, som har kunnet give Produktet Betydning, da Almuen ikke er forsynet med de dertil fornødne Redskaber, ligesom lidt som med Tønder og Salt til Sildens Behandling og Conservation, medens der ogsaa mangler Kjøbere og det paa Grund af den fjerne Beliggenhed fra Markederne har sin Vanskelighed at bringe Produktet i Handelen, hvorpaa undertiden er gjort Forsøg uden Held. Hvor Silden sualedes indfinder sig, er den dog til stor Nytte for Almuen, der deels forsyner sig til Huusbrug og deels benytter den som fortrinligt Agn og som Kreaturføde, naar Bunøden indfinder sig, hvilket er Tilfældet hver Vinter og hvert Foraar.

Ligesaa drives overalt i Amtsdistriktet noget Laxefiskeri i de mange forskjellige Elve, af hvilke de i saa Henseende vigtigste ere Altens Elv og Tanaelven, men ikke heller dette er af den Betydénhed, at det afgiver noget Produkt for Handelen. Almuen beholder den største Deel af hvad der fiskes til eget Brug deels i færsk, deels i saltet Tilstand; hvad der afhændes til Byerne og Andre inden Distriktet, som ikke henhøre til den fiskende Almue, er kun ubetydeligt. Laxen er forøvrigt af fortrinlig Godhed.

Ogsaa Færskvandsfiskeriet i den store Mangfoldighed af Fjeld vande og mindre Elve og Bække er til stort Gavn for Almuen, men bringer Intet i Handelen og afgiver Intet til Salg.

Samtlige de opregnede Fiskerier ere i Femaaret drevne med samme Redskaber og Produkterne tilberedte paa samme Maade som forhen; dog antages Behandlingen idethele nu at være omhyggeligere end tidligere, ligesom det fra flere Distrikter angives, at Fiskeredskaberne ere i bedre Stand og behandles med større Flid.

Det er saaledes alene det større og mindre Hekl, hvormed Fiskerierne har været drevne i Forening med de holere og lavere Priser paa Produkterne, som har bestemt Fiskeriernes Indflydelse paa Distriktets økonomiske Forfatning i Periodens Løb. I saa Henseende er det ikke let at udtale nogen bestemt almindelig Dom om Udfaldet af Fiskeribedriften

for hele Femaaret, da Udbyttet har været saa høist forskjelligt af de forskjellige Fiskerier og for de forskjellige Aar og Fiskesteder.

Lofotfiskeriet var i 1858 meget daarligt og i de andre 4 Aar under et Middelsaars. Prisen paa Fisken var alle Aar god — 3 1/2—4 1/2 Spd. pr. stort Hundrede Rognen er ogsaa bleven, godt betalt; ligesaa Leveren, denne dog ikke ualmindelig høit 5 à 6 Spd. pr. Tønde.

Brevikstisket har i alle Periodens Aar været mere end almindelig godt, i 1860 endog udmærket. Fisken, som alene virkes til Stokfisk og altsaa hjeldhænges, sælges først ved Nedtagningen i de sidste Dage af Juni og første Dage af Juli og har sædvanlig været betalt med 4 Ort til 1 Spd. pr. Vog, hvilket ansees for god Pris. Leveren tager Fiskeren med sig hjem og sælger den senere som Tran til Kjøbmændene i Byerne og Landdistrikternes Handelsmænd for en Middelpriis af 11—12 Spd. pr. Tønde, Træet iberegnet. Foraaret 1857 fløi Tranen op i en Pris af henved 30 Spd., men faldt igjen ligesaa hurtigt, indtil den under Krisen ved Aarets Slutning blev saa godt som usælgelig, hvorved mange Handlende paadrog sig store Tab. Udbyttet af Brevikstisket er forøvrigt, paa Grund af den ringe Almue, som deel tager i Samme — 80 à 120 Baade med 4 à 600 Mands Besætning, af liden eller ingen Vægt ved Bedømmelsen af Udfaldet af Fiskebedriften idethele.

Loddefiskeriet var for Vestfinmarkens Vedkommende i 1858 saa godt som ganske mislykket, i 1860 ualmindelig rigt og i de andre 3 Aar godt. For Østfinmarken var det derimod i 1856 udmærket godt, i 1857 taaleligt, i 1858 godt i Vardø, ellers daarligt og i 1859 og 60 misligt overalt. Prisen har været fra 1—3 1/2, ja endog 4 1/2 Spd. pr. stort Hundrede af Fisk og for Lever sædvanlig omkring 5 Spd. pr. Tønde.

Seifiskeriet har hvert Aar slaaet godt til ved enkelte af de mangfoldige Vær, hvor det drives, men idethele ikke givet noget tilfredsstillende Udbytte. Line- og Gangvadfisheriet har i intet af Periodens Aar slaaet ganske fra, men heller ikke naaet op til, hvad der tidligere har været almindeligt. Sædvanligviis har det været saa, at dette Fiskeri har givet godt Udbytte, naar Lodde og Seifiskerierne har været mislige. Fisken afsættes, som allerede bemærket, ved Tuskning, der giver et hmt forskjelligt Udbytte. Af raa Sei har saaledes været givet fra 4—25 Voger og af raa Torsk fra 2/3—4 Voger for 1 Vog Rugmel. Mindst variabel har stor Kveite vist sig, da deraf stadig har været givet 2 Voger for 1 Vog Meel. Den almindelige Pris paa Lever har ogsaa under Sommerfiskerierne været 5 Spd. Tønden.

Haakjærringfiskeriet har gennem hele Perioden for de Fleste været lønnende og efterhaanden vundet i Betydning, men Antallet af dem, som deeltage deri, er dog endnu for lidet til, at det kan tillægges nogen Indflydelse paa det Hele.

At opgive hvor meget der i Amtsdistriktet i Femaaret eller noget af dets enkelte Aar er udvundet af de forskjellige

Fiskeprodukter med saadan tilnæramelig Nøiagtighed, at Op-gaven kan tillægges nogen Betydning, er ikke muligt. Skal der udtales nogen almindelig Dom om Fiskeriernes Udbytte i Perioden idethele, formenes den at maatte blive, at det har været under hvad forhen har været sædvanligt, ialfald hvad Qvantiteten angaar, hvilket dog nødvendigviis maa for en stor Deel være op veiet ved de gode Priser. Den Deel af Amtet, hvor del er øiensynligt, at Fiskerierne i dette Femaar har været daarlige, er Østtinmarken, fornemmelig Vadsø med omliggende Distrikt.

5. Bergværksdriften

er den samme som ved Udløbet af forrige Femaar, idet nemlig Kaafjords eller Altens og Qvænagens Kobberværker fremdeles bestaa og holdes i Drift, uden at noget nyt Værk er optaget. De to nævnte Værker ere siden 1857 atter tilhørende et og samme Selskab og underlagt samme Bestyrelse og udgjøre saaledes nu kun et Værk under Navn af Altens og Qvænangens Værk. Dettes Virksomhed kan ifølge vedlagte Beretninger -fra Bestyreren, en for det samlede Værk og en særskilt for Qvænangens i de sidste Aar været i Tiltagende og ualmindelig lønnende, idet Produktionen er betydelig forøget paa samme Tid som Udgilternes Stigning kun er forholdsviis ringe. Dette gjælder, ialfald hvad Produktionens Forøgelse angaar, dog alene Qvænangen. Det vil sees, at Produktionen har været i 1860 18649 Skpd. 243 mrk. Malm og 1170 Skpd. 134 mrk. Kobber, hvoraf fra Qvænangen 5440 Skpd. Malm og 561 Skpd. 64 mrk. Kobber og gjennemsnitlig for hele Perioden 15012 Sk; 11 2/5 mrk. Malm og 893 Skpd. 84 Kobber aarlig, hvoraf fra Qvænangen 2957 Sk v 230 mrk. Malm og 291 Skpd. 13 mrk. Kobber. 1 forrige Femaar var Produktionen gjennemsnitlig 757 Skpd. 64 mrk. Kobber, hvoraf fra Qvænangen 91 Skpd. Den gjennemsnitlige Forøgelse af Produktionen er altsaa for det samlede Værk 136 Skpd. aarlig, men for Qvænangen alene 200 Skpd. Der er følgelig tur Kaafjordens eller Altens Værk alene en Tilbagegang af 64 Skpd. aarlig. Denne falder fornemmelig, om ikke alene, paa Raipas Gruber i Altens, hvis Afkastning i længere Tid har været saa, at der engang har været lænkt paa deres Nedlæggelse. I Løbet af det sidste Aar har de imidlertid igjen forbedret sig, saa deres Drift nu atter er lønnende.

Udgifterne ved det samlede Værks Drift har i Perioden gjennemsnitlig udgjørt 70722 Spd. aarlig, hvoraf paa Qvænangen falder 16924 Spd. og paa Kaafjorden alene 53797 Spd. Hvad Udgifterne udgjorde i forrige Femaar kan jeg ikke see med Sikkerhed. For Altens eller Kaafjords Værks Vedkommende ere de i forrige Femaarsberetning op-givne til 50421 Spd., medens de for Qvænangen alene i 1855 ere opførte med 12010 Spd., tilsammen 62431 Spd.

Værkets Produkter udføres i samme Form og ere af samme Godhed som forhen, hvorfor de ogsaa fremdeles har samme Søgning og betales med Markedernes høieste Priser.

Det samlede Værks Folkemængde, som ved Udgangen af 1855 var angivet til 990, udgjorde ved Udgangen af 1860 1098 Sjele, hvoraf 383 Norske, 556 Kvæner, 108 Svensker, 17 Engelske, 3 Russer og 31 Lapper.

Arbeidernes Antal udgjorde ved Udgangen af 1860 291, hvoraf i Qvæningen 91. Forøvrigt var Personalet 1 Bestyrer, 1 Kontorist, 1 Læge, 1 Hytteskriver, 2 Overstiger, 4 Undersøgere, 1 Handelsfuldmægtig og 3 Handelsbetjente, hvoraf ved Afdelingen i Qvæningen 1 Overstiger, 1 Understiger, og 1 Handelsbetjent.

Fattigforsørgelsen, som maa erkjendes forholdsviis rigtig, krævede ved Periodens Udløb omtrent 900 Spd. aarlig til 38 Fattiglemmer — størstedels Enker og Børn.

Skolevæsenet søges for Tiden organiseret overensstemmende med Loven af 1860.

Uagtet Værkets Stilling i Perioden, ialfald i dens 3 sidste Aar og især 1860, efter det Forklarede har været brillant, er der dog ifølge Bestyrerens Beretning aldeles ikke udbetalt Interessenterne noget Udbytte. Overskudet er for 1858 og 59 angivet til 25000 Spd., som siges medgaaet til Betaling af "Avancer" i England.

Værkets Drift formenes fremdeles at være til Gavn for de omliggende Distrikter saavel i Alten som i Qvæningen, forsaavidt Rørelsen ammar.

Kalkbrændingen har i denne Periode været drevet omtrent i samme Maalestok og paa samme Steder som i den foregaaende.

Af nyttige Steenarter i Distriktet benyttes alene Skiferstene til Tagtækning. Af denne skal fleresteds findes Brud, men kun i Alten er et saadant taget under Drift af nogen Betydenhed. Kirken, Sygehuset og et Parti private Bygninger ere der tækkede med dette Slags Steen, efter hvilken der fremdeles skal være Signing, da den formenes at afgive et godt og varigt samt ikke kostbart Tækningsmaterial. Stenen er dog kun graa Sandskifer og derfor neppe af bedste Slags.

6. Fabrik- og Haandværksdrift

Heri har kun en høist ubetydelig Udvidelse fundet Sted, idet et Teglbrænderi, som bebudet i forrige Femaarsberetning, og en Benstampe, begge i Trom-dalen her ved Tromsø, samt et Ølbryggeri ved Hammerfest er kommen i Drift. Produktionen af det sidste, som beskjeftiger 1 Mester og 2—3 Arbeidere, er opgivet til 300 Tønder Tyndtøl og Dobbeltøl aarlig. Teglbrænderiets Produktion er opgivet til 100,000 almindelige og 10,000 pressede Mursteen samt 10,000 flade Tagsteen til Pris af 15 Spd. pr. 1000 af Tagsteen, 9 Spd. for de pressede og 7—8 Spd. for de almindelige Mursteen. Benmøllen formaler saa mange Been som ere at erholde, men kan langtfra holdes i stadig Drift. Den i forrige Beretning nævnte. Kornmølle i Tromsdalen, som nu er den eneste af nogen Betydenhed, formaler omtrent 1500 Tønder aarlig, men kan formale det dobbelte Qvantum. Det i for-

rige Beretning nævnte Potteri i Talvig er i 1858 igjen nedlagt, hvorimod Garveriet fremdeles er i nogen Drift. Kornmøllen bestaar ogsaa, men Virksomheden ved Samme er meget indskrænket.

Foruden de her nævnte Anlæg findes af Fabrikker alene Tranbrænderier rundt om i Distriktet, fornemmelig ved Handelsstederne. Ved deres Indretning vides ingen Forandring at være foregaaet, og de fleste af dem er af ringe Betydenhed.

Haandværksdriften staar omtrent paa samme Punkt som ved forrige Femaars Udløb. Den producerer intet til Af sætning udenfor Distriktets eget Behov og tilfredsstillende kun tarveligen dette. De Haandværkere, som antages at staa høist, er Smedene.

7. Bineringer.

- a) Huusfliden staar omtrent paa samme Punkt, som ved Udløbet af forrige Femaar. Den erklæres dog overalt snarere at være gaaet fremad end tilbage. Den indskrænker sig til Tilfredsstillende af eget Behov og afgiver kun saare lidt til Salg.
- b) Skibs- og Baadbyggeri, Skibe eller større Fartøier bygges fremdeles ikke i Landdistriktet. De største ere de saakaldte Kumser, af hvilke alene i Maalselven bygges nogle faa. Ikke heller større Baade, Fembøringer, af hvilke her forefindes en stor Masse, bygges inden Distriktet, da de kan have billigere og bedre ved Kjøb fra Nordlands Amt Saadaime Kjøb foregaar fornemmelig under Lofotfiskeriet, ligesom ogsaa under Fiskerierne i Finmarken Af mindre Baade bygges derimod ligesom forhen en Deel i de Distrikter, hvor Furuskov haves.
- c) Jagten har i sidste Femaar snarere været af mindre end af større Betydenhed end i forrige Femaar — maaskee tildeels en Følge af at Mængden af Ryper hele Perioden igjennem fast overalt har været mindre end forhen. Forøvrigt kan jeg henvise til forrige Femaarsberetning og de indsendte aarlige Opgaver over fædede Rovdyr og Rovfugle.
- d) Fragtfart og Landtransport, indtægten heraf har ligesaa lidt i sidste som i tidligere Femaar været af synderlig Betydenhed for nogen Deel af Distriktet. Vistnok har Fjeldtinnerne om Vinteren nogen Transport af Varer — ligesom ogsaa Skyds med Reisende mellem Sverrig og Finland samt Fjehisogneue paa den ene Side og den norske Kyst, fornemmelig de der forefaldende Markeder, paa den anden Side, og der er ligeledes visse Egne, især Skovtrakterne — Maalselven, Alten og Sydvaranger — mellem hvilke og de nærmeste Byer der foregaar Transport af Brænde og andre Skovprodukter med leiede Farkoster og Folk, men alt dette er dog kun ubetydeligt Ialfald er denne Bedriit ikke udvidet i sidste Femaar. Den i forrige Beretning ommeldte

Vintertransport af Malm fra Qvænangen til Kaaffjord er ganske ophørt. Denne Malmførsel foregaar nu udelukkende til søs og med Værkets egne Fartøier

Den i Femaaret stedfundne Udvidelse af Dampskibsfarten, saaledes at efterhaanden baade flere Dele af Distriktet berøres af den og at den nu foregsar ogsaa om Vinteren ligetil Hammerfest, er for Kommunikationen og Vareførselen et stort Gode, som overalt paaskjønnes med Taknemmelighed.

- e) Handelen paa Landet, som allerede i laug Tid i Medhold af den for dette Distrikt gjældende særskilte Lovgivning og paa Grund af de lokale Forholde og Næringsforholdene har været meget udstrakt og livlig, er i Periodens Løb yderligere udvidet dels ved Oprettelse af flere privilegerede Handelssteder efter Bevilling, og dels som Følge af Lovgivningen, der stedse gaar videre i liberal Retning, speeielt for Landets Vedkommende. Fra ældre Tid har Finmarkens Amts Landdistrikt privilegerede Handelsmænd i en i det øvrige Land udenfor Nordlands Amt ukjendt Mængde, russiske Skipper, som i en vis Tid af Aaret med deres Fartøier ligge spredt omkring i Fiskeværene og ved Tuskning mod Raafisk afhænder direkte til Almuen dennes vigtigste Fornødenhedsvarer, og Handelsberettigede fra hvilket som helst Sted i Landet og som navnlig fra Tromsø, Nordlands Amt, Trondhjem og andre Steder i Fisketiden indfinder sig i Finmarken og handle i Medhold af Loven af 13de September 1830. I den senere Tid har man endvidere faaet saakaldte uprivilegerede Handelssteder, hvor der handles med indenlandske Varer, Skræppekarle der komme sydfra og søge frem overalt, selv i nok saa fjerne Afkroge, og sælge samme Slags Varer, men tildeels ogsaa udenlandske, uden at det altfor utilstrækkelige Landpoliti mere end en sjelden Gang formaar at gribe dem deri, samt endelig enkeltsteds i Senjen og Tromsø Fogderi, nemlig i Maalselven, Handelsmænd, ifølge Loven af 18de September 1857. Handelen i Landdistrikterne maa saaledes have været betydelig og i den sidste Tid mere end forhen, og det erkjendes, saavidt vides, fra alle Hold, at dette idetheletaget er til Gavn for Almuen. Af privilegerede Handelsmænd ere i Periodens Løb tilkomne: i Senjen og Tromsø Fogderi 7, nemlig paa Køkenæs og Græsholmen i Throudenæs Præstegjeld, i Rotviken i Ibestad, i Rosfjorden, paa Maalsnæs og paa Flatnæs i Lenvik samt paa Storstennæs i Balsfjorden; i Hammerfest Fogderi 3, nemlig paa Gaashopen i Hammertest Præstegjeld, i Rolfsøhavn i Maasø og i Skarsvaag i Kjeivigs Sogn; i Tanens Fogderi 2 nemlig i Karlebotten i Næseby Præstegjeld og Skyttenberg i Lebesby, og i Varanger Fogderi 2, nemlig paa Bugønæs og i Jarfjord, begge i Sydvaranger, medens Handelsstedet Havningberg i Vardø Præstegjeld er nedlagt. Til det ved høieste Resolution af 19de Fe-

bruar 1859 oprettede Handelssted paa Reinsnæs i Hammerfest Præstegjeld har Ingen meldt sig, og en til Landhandel og Gjæstgiveri i Stikkelvaag i Maasø Præstegjeld i 1858 udfærdiget Bevilling er ikke bleven benyttet.

Antallet af de omkring i Fiskeværene liggende Russer har i de senere Aar alene i Hammerfest Fogderi været omkring 100 og formenes idethele at være opgaaet til heni i mod 200.

De ældre Markeder bestaar fremdeles og besøges som forhen og to nye, som afholdes i Januar eller Februar i Bugøfjord og ved Bøgfjorden, begge i Sydvaranger, ere til Forsøg oprettede for 3 Aar. De afholdtes første Gang i 1860, saa der endda ikke kan have nogen Mening om, hvorvidt de ville blive til Gavn eller ikke. I Bigøfjord skal Søgningsen diave været god, men ved Bøgfjorden ringe.

En Binæring, som ikke heller denne Gang bor lades unævnt, er Indsamlingen af vilde Bær, fornemmelig Muldebær, der drives som forhen, maaskee i noget større Udstrækning, som Følge af den udvidede Dampskibsfart, der giver Anledning til denne Vares Forsendelse i videre Kredse.

Ogsaa Indsamling af saakaldte Udfuglæg eller Æg af vilde Fugle, fornemmelig Maaser og Kjeld, tildeels ogsaa Gjæs og Edderfugle m. fl., er for Mange en Kilde til nogen Bifortjeneste, da disse Æg søges med Begjærlighed baade i i Byerne og paa Landet og betales godt.

Dunværene ere ikke mange, men lønner sig godt hvor de fredes vel og idethele behandles med Omhyggelighed. Især er dette Tilfældet i den senere Tid, da Dunen efterhaanden er stegen i Pris og nu staar saa høit som det kan erindres, at den nogensinde hor staaet.

Af egentlige Kobbveider kjender jeg ikke andre end det til Tranø Præstegaard hørende, og dette er betydelig aftaget, men drives endda.

Om Fangst af Hvalfiske høres kun yderst sjelden. De enkelte, som komme Almuen til gode findes i Almindelighed døde. I Varangerfjorden har en bergensk Skipper i denne Periode anlagt et Slags Etablissement, beregnet paa saadaa Fangst, som har bestaaet idetmindste i 2 Aar, men nu igjen er opgivet, da der, saavidt jeg veed, under hele dets Virksomhed kun blev stukket en eneste Hval, som man endda ikke fik Nytte af, da den drev over paa den russiske Kyst. Der skal i Varangerfjorden til sine Tider være mange Hvalfiske, men de siges at være af en for urolig Art til at kunne stikkes eller paa anden Maade fanges.

8 Tilstanden i Almindelighed i Amtets Landdistrikt.

Som allerede i forrige Femaarsberetning forklaret og efter hvad der ogsaa nu bemærkes af samtlige Fogder, faar man her endnu mindre end andetsteds nogen Oplysning om Distriktets økonomiske Forfatning ved at see hen til Opga-

verne over Antallet og Beløbene af Exekutioner og Udpantninger, Thinglæsninger og Aflysninger, da alt dette nemlig kan være og i de fleste Tilfælde er afhængigt af tilfældige Omstændigheder, som ikke staa i mindste Forbindelse med Almuens Forfatning i Almindelighed. Denne bestemmes, som, naturligt er og som jeg tidligere har bemærket, først og fornemmelig ved Fiskeriernes Afkastning, dernæst ogsaa ved Høstens Udbytte, begge Dele i mere og mindre Grad i de forskjellige Distrikter, og endelig ved flere forskjellige Momenter, som overalt har sin Betydning i saa Henseende, saasom Befolkningens Oplysning idethele og specielt den Kyndighed, Dygtighed, Flid og Omtanke, hvormed den driver sine Næringsveie, dens Hengivenhed til Brændeviinsdrik eller andre unødvendige og unyttige Nydelser, samt de Personers Retskaffenhed og Dygtighed, der paa Grund af deres Stilling staar i Forbindelse med Almuen og har Indflydelse paa dens og Kommunernes Anliggender, o. s. v. De nysnævnte personlige Betingelser ere, efter den Erfaring, jeg tror at have gjort, af stor Betydning med Hensyn til de mindre Distrikters økonomiske Velvære. Embeds- og Ombudsmænd har overalt Indflydelse paa Befolkningen inden deres Kreds, men her meget mere end andetsteds. Her er flere Kommuner, hvor der, naar Præsten, Lensmanden og Handelsmanden undtages, ikke findes Nogen, som er skikket til at forestaa de kommunale Anliggender, eller til at fungere som Ordfører, Regnskabsfører, Forligelseskommisær o. s. v. Disse Funktioner falder derved nødvendigviis i de nævnte Mænds Hænder, foruden at allerede, deres Stilling forøvrigt gjør dem til den uvidende og uselvstændige Almues Ledere. Har en saadan Kommune én Præst og en Lensmand, som, foruden at opfylde deres egentlige Embeds- og Ombudspligter, tillige holder Almuen til Orden i Pengeanliggender og til stræng Opfyldelse af dens Forpligtelser, idet de derhos selv foregaar den med et godt Exempel i saa Henseende, og som endvidere benytter enhver Anledning til at bistaa den med Raad og Daad og til at vise den Hjælpssomhed, og har den samme Kommune ogsaa en Handelsmand eller Handelsfaktor, som ikke er kortsynet nok til at sætte sin Fordeel i Almuens Udplyndring, men som derimod veed, at en velstaaende Almue er Betingelsen for hans egen Velstand og at han sikkrest rammer sit eget Bedste ved at befordre Almuens Velvære, og som handler deretter, idet han selv i sit Forhold til Almuen viser slræng Redelighed, Orden, Humanitet, Velvillie og Hjælpssomhed, saa vil Følgen heraf ogsaa ufeilbarlig være, at en saadan Almue under almindelige Omstændigheder vinder godt Udkomme og idethele bliver besjelet af en god Aand, ligesaavist som dens økonomiske Velvære og dens gode Aand, under modsatte Omstændigheder gaar tilgrunde. Jeg kunde paapege flere Exempler paa, at forarmede Kommuner med bedragerske og kivagtige Indvaanere, elter at have faaefc Præst, Lensmand og Handelsmand af ovenanførte Beskaffenhed, ere inden faa Aar blevne velstaaende og deres Indvaanere redelige og

fredelige, og ligesaa paa, at velstaaende Kommuner under modsatte Omstændigheder i en Fart ere gaaede over til Forarmelse og Fornedrelse. Disse mine egne Iagttagelser, som ogsaa har Rimeligheden for sig, har jeg hørt ordret bekræftede af skjønssomme Mænd med længere Erfaring i disse Egne og Forholde end jeg, med hvem jeg har konfereret.

Hvad den almindelige Oplysning angaar, saa er der i Periodens Løb fra alle Hold arbeidet saa meget for Skolevæsenet, som de Kræfter, der har staaet til Raadighed, og Omstændighederne har tilladt; men disse ere paa de fleste Steder, speeielt i det egentlige Finmarken, i flere Henseender, navnlig paa Grund af Lokalteterne og Sprogforholdene, saa overordentlig hinderlige, at Resultatet vistnok altid maa blive mangelfuldt og at det neppe uden Tvivl tør siges, at Fremgang i sidste Femaar idethele har fundet Sted, medens det vistnok enkeltsteds, hvor gunstigere Forholde ere herskende, har været Tilfældet. Om den nye Skolelov formaar at udrette noget i dette Amt, vil Tiden vise.

At nogen Fremgang har fundet Sted med Hensyn til Dygtighed i Næringsveienes Drift, Jordbrug og Qvægdrift saitvelsom Fiskeri, er allerede tidligere anført. I sidste Henseende skal jeg ikke lade ubemærket, at det her som formentlig overalt ellers har vist sig, at Indvaanerne i de Distrikter, hvor de større Fiskerier foregaar, ere de daarligste og usleste Fiskere, og de, som komme langveisfra, de bedste og driftigste.

I Senjen og Tromsø Fogderi og ligesaa i Kautokeino er Brændeviinsdrik saa godt som aldeles aflagt og Ædruelighed almindelig. Ogsaa i de øvrige Distrikter af det egentlige Finmarken er Tilstanden i denne Henseende bedre, navnlig i Hammerfest Fogderi, hvor blandt Andre Fogden med Utrættelighed har arbeidet og fremdeles arbejder mod Drukkenskabslasten. Osttinmarken, speeielt Polmak, og Finnebefolkningen i Næsseby samt Vadsø med omliggende Distrikt er den Deel af Amtet, hvor denne Last endda hersker voldsomst, men ogsaa der siges Bedring at være kjendelig. Lebesby Præstegjeld, som horer til Østfinmarken, gjør en glædelig Undtagelse fra det øvrige Distrikt, da Ædruelighed der er ligesaa almindelig som i Senjen og Tromsø, rimeligviis en Følge af, at Udsalg af Brændeviin der ikke finder Sted. Den aflagte Nydelse af Brændeviin er intetsteds erstattet ved 01, ialfald ikke saaledes, at dette nydes til Overmaal, hvorimod vel enkeltsteds Viindrik kan gaa videre end ønskeligt er. Men hvad der er vist det er, at Kalle er udbredt og fremdeles udbredes overalt, og at den allerede lleresteds nydes i et Overmaal, som i økonomisk Henseende truer med at blive ligesaa skadeligt som Brændeviinsdrikken har været. I et Præstegjeld i Senjen og Tromsø Fogderi med omtrent 2700 Indvaanere regner man med fuld Berettigelse, at der fortæres Kaffe med Tilbehør for allermindst 12.000 Spd. aarlig.

For Jordbrugets Vedkommende er det allerede bemær-

ket, at Perioden idethele har været gunstig, idet vel de 2 første Aar vare mislige, det ene endog et totalt Uaar, men samtlige de 3 sidste derimod ualmindelig gode.

Udbyttet af Fiskerierne kan alene for Hammerfest Fogderies Vedkommende siges idethele at have været godt, hvorfor ogsaa dette Fogderi ved Periodens Udløb var i en kjendelig forbedret Tilstand, især for Maasø og Hasvigs Sognes Vedkommende, hvor det rigeste Fiskeri foregaar, hvorimod i Hammerfest Præstegjelds Landdistrikt, der hovedsagelig beboes af en elendig, uvidende og til Brændeviinsdrik hengiven Finnebefolkning, Armoden fremdeles er stor, skjønt dog ogsaa der nogen Forbedring er indtraadt. I Ki-strands Præstegjeld, som ligger noget fjernet fra de store Fiskerier, men har en af Finner og Qvæner bestaaende blandet og kraftigere Befolkning, var Formuesforfatningen alt tidligere ret god og er i denne Periode snarere gaaet fremad end tilbage.

I Altens Fogderi — for at vedblive med Finmarken — har Fiskeriet været ubetydeligt, men Befolkningen i Alten-Talvig, som udgjør den største Deel af Fogderiet, har for en Deel søgt til de gode Fiskerier i Hammerfest og nydt godt af dem, og da derhos Jordbruget i detle Præstegjeld, fornemmelig idet egentlige Alten, nu er af væsentlig Betydenhed, er ogsaa dette Distrikt utvivlsomt gaaet fremad og formenes ved sidstommeldte Næringsvei, som paa Grund af det vidtstrakte og fortrinlige Jordsmon kan modtage flerdobbelte Udvidelse, at have en sikkert Fremtid. Meningerne angaaende Forfatningen sees rigtignok at være dilte, idet Fogden betvivler, at den har forbedret sig, medens derimod Lensmanden siger, at den er gaaet fremad med Kjæmpeskridt; men jeg tror, at Fogden noget nær staar alene med sin Dom, om det end maa erkjendes, at Lensmanden maaskee har brugt for stærke Udtryk. Der haves ialfald et ret godt Tegn paa en forbedret Tilstand eller i det allermindste paa en Omtanke, som lover bedre Tider, og det er det, at Restancerne af Skatter og offentlige Udredsier, som for faa Aar siden vare betydelige, nu ere indsvundne til en Bagatel. Loppens og Øxfjords Sogne af dette Fogderi, som en Kække af Aar har havt en mislig Styrelse, er derfor ogsaa, uagtet de store Fiskerier i Hammerfest Fogderi foregaar ganske i Nærheden deraf, nedsunket i Gjæld og stor Armod, men der paastaas dog at spores en Vending til det Bedre.

I Østfinmarken, hvor, som allerede bemærket, Fiskerierne, navnlig i Periodens 3 sidste Aar, har været decideret (laarlige, og hvor Jordbruget kun har ringe Indflydelse, er Tilstanden, især i Sydvaranger, Vadsø Landsogn, Næsseby og Tanen, gaaet betydelig tilbage og er for Tiden i høi Grad mislig. Vardø Præstegjeld er den Deel af Distriktet, som har bestaaet sig bedst, da det dog altid har havt noget Fiske og specielt Haakjærringfiskeriet der er drevet med Held og Kraft. Lebesby Præstegjeld, som ved Periodens Tegyndelse var yderlig forarmet, er nu i noget forbedret Forfatning, hovedsagelig som Følge af, at det

har faaet bedre Styrelse og en Handelsmand, som siges at virke til Gavn for Distriktet.

Senjen og Tromsø Fogderi, hvor Lofotfiskerierne har størst Indflydelse, men hvor tillige Jordbruget nu er af megen Vægt, erklæres af Fogden at være gaaet noget fremad, og er ialfald vist ikke gaaet tilbage. Om dét maaskee end ikke kan siges, at Bondens Gjæld er formindsket, saa er dog hans Redskaber og Beklædning, idethele hans Udrustning, bleven forbedret og kostbarere, ligesom det ialfald maa siges, at hans Formue er forøget ved at hans Jord er stegen i Værdi.

Fjeldsognene Kautokeino, Karasjok og Polmak har altid staaet sig godt og maa fremdeles siges at være i god Forfatning. Dog maa herfra undtages den lille Polmaks Menighed, som er bleven lammet ved Afspærringen fra Finland og forøvrigt i høieste Grad nedsunket i Drukkenskab. Finerne der mangler dog ikke for Tiden tilstrækkelig Betes, mark paa norsk Grund, men det er alligevel ikke som den Tid Finland stod dem aabeut De vise stor Skjødesløshed i Bevogtningen af deres Rensdyr, af hvilke en heel Deel hvert Aar farer over Grændsen og forsvinder. Men selv denne Menighed er desuagtet endda ikke geraadet i Armod og vil, om det lykkes at trække den op af defi Demoralisation, hvori den nu lever, fremdeles kunne bestaa i Velvære.

At Karasjoks Menighed kan klare sig godt, uagtet Grændsespærringen, har vist sig, og der er for denne kraftige Nomadestammes Vedkommende ingensomhelst Grund til Frygt.

I Kautokeino ere Mosemarkerne utilstrækkelige, hvorfor Adskillige ere udvandrede til Karasuando i Sverige. Den paapegede Mangel kunde meget godt afhjælpes ved at de Familier, som har overflødig mange Ren — enkelte indtil 3000, medens 500 er nok til Udkomme — solgte en Deel deraf, men dette vil Finnen ikke, og derfor udvandrer han heller til et nyt Hjem, hvor der er Mose nok.

Om forsætlige Overskridelser af Grændsen og Konflikter med dé finlaudske Embeds- og Ombudsmænd ved Grændsen hørtes i Periodens Løb Intet.

En held bringende Forandring med Hensyn til Distriktets Økonomi, som er indtraadt i Femaaret, er Indskrænkning af Krediten, for en Deel fremkaldt ved Loven af 1857, som forbyder at tage Pant i Løsøre, men ogsaa for en Deel en Følge af Handelskrisen i 1857 og 58. Bonden erholder vistnok fremdeles Forskud hos Handelsmanden i Byen og paa Landet, men langt fra i den Grad som tidligere, og han er tillige bleven opmærksom paa og vidende om, at det ikke er nogen Ret for ham at fordre saadant Forskud og Kredit, men tverimod hans Pligt at betale, naar Kjøbmanden fordrer det. Dette vidste Bønderne i Almindelighed ikke tidligere, idet den troskyldige Mening var almindelig, at Kjøbmanden var forpligtet til at underholde de Bønder eller Fiskere, som indlod sig i Handel med ham, uden at kunne fordre mere,

end at Bønderne skulde levere ham Udbyttet af deres Fiskerier.

En anden heldig Forandring, som var begyndt tidligere og i denne Periode er fortsat og som har sat Bønderne istand til bedre at taale Overgangen til det indskrænkede Krfdit-system, er den, at Produkterne af de store Fiskerier, som forhen omsattes udelukkende ved Tuskning, nu for en stor Deel sælges mod god kontant Betaling. Denne Forandring gjælder fornemmelig Fiskerierne i Finmarken — i Lofoten betales nok allerede forhen med Penge — og den fremkaldtes ved at, der indfandt sig Kjøbere langveisfra, endog lige fra Stavanger, som maatte hyde Penge, naar de vilde have Fisk og Lever, hvorefter de finmarkske Kjøbere ogsaa bleve nødte til at bruge samme Betalingsmaade for ikke aldeles at trænges ud af Concurrencen.

Af Sparebanker i Landdistriktet var ved Periodens Udløb den i Ibestad, om hvis Virksomhed Beretninger aarlig er tilstillet det kongelige Departement for det Indre, fremdeles den eneste. Men i Begyndelsen af indeværende Aar er en med naadigst approberet Plan traadt i Virksomhed i Maalselven, medens Oprettelsen af 2 til, en i Throndenæs og en i Alten, er under Forberedelse.

Assuranceforeninger eller Selskaber findes fremdeles ikke i Landdistriktet.

Tranø Præstegjelds Bygdemagazin bestaar endda, men der arbeides nu paa dets Ophævelse.

For Veivæsenet er i sidste Femaar gjort mere end nogensinde tilforn. Storthinget i 1857 bevilgede 10,000 Spd. til Samme, hvoraf 8500 Spd. ved forskellige kongelige Resolutioner er stillet til Disposition og størstedels er anvendt til Oparbejdelse af et Veistykke i Maalselvdaalen fra Dampskibsanlæbsstedet Maalsnæs til Handelsstedet Fladnæs, medens Resten haves i Behold til Forbedring af ældre Veie.

Senere har Storthinget i 1859 og 60 bevilget 20,000 Spd. til Fortsættelse af Veiarbeidet i Maalselven, hvilken Fortsættelse tilfølg kongelig naadigst Resolution er paabegyndt i indeværende Sommer. Forøvrigt har Throndenæs og Qvædfjords Kommuner i Senjen og Altens i Finmarken, hvor Terrænet indbyder dertil, arbeidet med rosværdig Iver og arbejder fremdeles til Udvidelse og Forbedring af deres Bygde veie, hvoraf beggesteds nu haves flere Mile.

Kun 3 Personer, 1 Qvinde og 2 Mænd i Alderen 20—25 Aar, alle fra Maalselven, vides i Periodens Løb at være udvandrede til Amerika. I indeværende Aar ere derimod flere dragne afsted, og endda flere siges at forberede sig derpaa til næste Aar.

Aarslønnen er for en Tjenestdreng opgivet: i Senjen og Tromsø fra 18 til 40 Spd., i Alten fra 20 til 40 Spd., i Hammerfest fra 30 til 50 Spd., i Tanen fra 30 til 40 Spd., og i Varanger fra 20 til 50., Spd. og for en Tjenestepige: i Senjen og Tromsø fra 6 til 12 Spd., i Alten fra 12 til 18 Spd., i Hammerfest fra 8 til 18 Spd., i Tanen fra 16 til 20 Spd. og i Varanger fra 10 til 18 Spd. Det er forøviigt mangesteds i Landdistriktet vanskeligt at faa Tjenestefolk, især Drengene. Der er dog egentlig ingen Mangel paa unge Karle, men de vil alle deeltage i Fiskerierne, og hvad de der i Hast fortjener, vil de heller i den øvrige Deel af Aaret fortære i Lediggang end tage Tjeneste.

Daglønner er i Senjen og Tromsø opgivet fra 24 til 48 Skill, og fri Kost, i Alten 48—60 Skill, uden Kost, i Hammerfest 36—72 Skill, og fri Kost, i Tanen til 60 Skill, uden Kost og i Varanger for en Mand 48—96 Skill, og for en Qvinde 36—60 Skill, uden Kost, hvorhos for sidstnævnte Fogderies Vedkommende er bemærket, at Arbeidsfolk fast ikke findes udenfor Byerne.

B. For Kjøbstædernes Vedkommende.

1. Tromsø.

Handelen var i Periodens Begyndelse livlig. 1856 gav et rigt Loddefiske i Østfinmarken, hvori en stor Almue fra Senjen og Tromsø deeltog og hvortil ogsaa mange af Tromsø Kjøbmænd havde sendt Expeditioner, ligesom flere af dem gennem deres Etablissementer paa hin Kyst høstede god Frugt af dette Fiske, hvis Produkter saaledes for en meget væsentlig Deel inddrogtes i Tromsø Byes Omsætning og gav dens Export et anseligt Opsving. Conjunkturerne vare derhos idethele gode, og Handelen gav fast i alle Retninger godt Udbytte. I 1857 var Fiskeriet vel mindre, men dog taalelig godt, og de forøgede Kræfter, som det foregaaende Aar havde givet, bevirkede en udvidet Deeltagelse i Samme og en end yderligere forhøiet Export af dens Udbytte herfra.

Imidlertid var der for Stedets værdifuldeste Udførselsvare, Tranen, indtraadt en unaturlig Coujunktur, idet Prisen paa den, specielt i Bergen, og dermed Begjæret efter den steg i den Grad, at den i disse Produktionsdistrikter betaltes fra første Haand med indtil endog 30 Spd., som er henvend tre* dobbelt af det Rimelige og Normale. De besindigere Handlende ventede en uheldig Udgang af dette, som ikke heller udeblev, da den almindelige Handelskrise mod Aarets Slutning indtraf og trykkede Priserne paa alle Varer, hvoriblandt ogsaa Tranen, som paa de udenlandske Markeder og følgelig ogsaa i Bergen blev saa godt som usælgelig. Tranprisens Synkning indtraadte egentlig allerede før Handelskrisens Udbrud her blev bekjendt, og da denne Synkning erfarede,

gav de Handlende her, der efter Sædvane havde skibet sin meste Tran til Hamburg, Ordre til at lægge den op, iHaab om at Priserne igjen, ialfald til Foraaret, skulde stige, hvilket er det Almindelige. Men istedet herfor kom Krisen, og under den blev de herværende Exportører nødte til at lade Tranen i Hamburg sælges for hvad der kunde erholdes, som blev noget høist ubetydeligt — lige ned til 7 Spd. pr. Tønde. Dette medførte selvfølgelig ganske betydelige Tab, ligesom Krisen medførte Lammelse og rammede Tromsø idethele haardt. Følgen var ogsaa, at flere usolide Handelshuse faldt, og ot de allerfleste sattes tilbage. I 1858, ved hvilket Aars Begyndelse man her først blev vidende om Krisen, var Handel og Omsætning saaledes i høi Grad kuet og ubetydelig. I de to følgende Aar er det, uagtet Fiskerierne ikke have givet synderligt Udbytte for dette Steds Vedkommende, atter gaaet jevnt opad, da der paa de Udførselsvarer, man har havt, er opnaaet ret gode Priser, og Hosten i samtlige de tre sidste Aar af Perioden har givet rigeligt Udbytte overalt i Byens Handelsdistrikt. Byens Handel formenes derfor nu at have forvundet Krisen og atter at have naaet op til et naturligt og normalt Punkt, samt før Tiden idethele at have en solidere og bedre Grundvold, end før Stormen brød løs.

Gjenstandene for Byens Handel ere de samme som forhen; dog er Skindhandelen med Rusland, der tidligere var af megen Betydenhed, gaaet stærkt ned, og den maa ventes end yderligere at ville tabe sig, skjønt den endda før Tiden ikke er saa ganske uvæsentlig. Dette hidrører fra, at den Begunstigelse, som Archangel nød med Hensyn til Indførselen af Skind, er hævet. Paa Grund af denne Begunstigelse førtes Skindene tidligere fra Amerika og andre Produktionssteder over Hamburg hertil, hvor Russerne købte dem og indførte dem til Archangel. hvorfra de igjen førtes til Petersburg, Moskva og andre Byer i det Indre. Men efter at hin Begunstigelse nu er hævet, vil Skindene selvfølgelig forlade denne kunstige og unaturlige Omvei og indføres til ethvert Sted gennem nærmeste Søstad.

Byens Handelsdistrikt er ogsaa fremdeles det samme som forhen, paa det nær, at en Deel af Skjærvø-Præstegjelds Almue, som fornemmelig stod i Forbindelse med et af de faldne Huse, skal være gaaet over til Hammerfest, i hvis Omegn den især driver sit Fiskeri.

Jeg vedhegger en af Byfogden erhvervet Opgave fra Tromsø Toldkasserer, som i flere Henseender giver god Oplysning om Byens Handelsvirksomhed.

Antallet af Handlende var ved Periodens Udløb 64 med 34 Handelsbetjente.

Skibsfarten er ogsaa i sidste Femaar gaaet ikke ubetydelig fremad, idet Antallet af Skibe og Fartøier, som ved Udgangen af 1855 var, elter formeldte Opgave, 35 med 792 Læsters Drægtighed og. efter forrige Femaarsberetning 42 med 855 1/2 Læsters Drægtighed, ved Udgangen af 1860 var gaaet op til 43 med 1279 Læsters Drægtighed. Begge Op-

gaver gjælder forøvrigt hele Told distriktet, altsaa ogsaa nogle Fartøier fra Landet, hvis Antal og Drægtighed dog ikke er af Betydenhed og kan sættes nogetnær lige for besge Aar. I 1856 er her stiftet en gjensidig Skibsassuranceforenin[^], som siden har virket med Held og til stor Besparelse for Skibsrhederne. Ved Aflæggelsen af Foreningens sidste Regnskab var i Samme assureret 35 Skibe af 1017 1/2 Læsters Drægtighed til en Værdi af 70,000 Spd. Assurancepræmien har gennemsnitlig været 1 1/2 Procent aarlig. Et til Fangst i Ishavet udrustet større Skib, tilhørende et Interessentskab, har derimod ikke været heldigt, men bragt ikke ubetydeligt Tab. 1860 gjorde det dog ved Spitsbergen ret heldig Fangst, og det er ogsaa iaar ude paa samme Tour som forhen.

Haandværksdriften tilfredsstillter Byens og Landdistriktets Behov og afsætter ogsaa en Deel til de Russer, som om Sommeren besøger Stedet, men kan, med Undtagelse af Smedeprofessionen, ikke siges at staa synderlig høit. Haandværksstanden antages ogsaa i Almindelighed, ialfald efter Handelskrisen, at leve under temmelig fortrykte Kaar. Noget Fremgang i saa Henseende har i Periodens Løb ialfald ikke fundet Sted. Her var ved Udgangen af 1860 1 Guldsmed, 1 Kobberslager, 2 Uhrmagere, 2 Blikkenslagere, 8 Smede, 1 Bøssemager, 5 Murere, 17 Snedkere, 1 Stolmager, 22 Bødkere, 3 Bogbindere, 1 Garver, 25 Skomagere, 15 Skræddere, 3 Hattemagere, 11 Bagere, 6 Malere, 1 Glasmeister, 1 Rebslager, 1 Blokmager, 2 Seilmagere og 1 Sadelmager, tilsammen 130, Alle Mestere, uden at Antallet af Svende og Drengere er opgivet.

Fabrikkerne ere de samme som i forrige Femaarsberetning ommeldte, med Undtagelse af Cigarfabrikken, som er nedlagt, hvorimod her er tilkommet et Ølbryggeri, som drives med 1 Mand og aarlig forbruger omtrent 100 Tønder Malt. Reberbanens Virksomhed er noget udvidet, saa den nu aarlig leverer omtrent 250 Voger forskjelligt Tougværk. Tranbrænderiernes Produktion har været omtrent 2000 Tønder brun Tran aarlig. Cichoriefabrikkenes Produktion er noget indskrænket, saa den nu ikke leverer mere end omtrent 4000 mrk. aarlig. Garveriet drives som tidligere blot med 1 Mand.

Skibsbyggeriet er i Femaaret noget udvidet. Her bestaar nemlig nu, foruden det i forrige Beretning ommeldte større Interessentskabsværft paa det saakaldte Toldbodnæs, ogsaa et mindre, som dog ikke har leveret noget nyt Fartøi, men indskrænket sig til at landsætte og reparere mindre Fartøier, gennemsnitlig 10 aarlig, hvorved det jevnlig har beskæftiget 6 Mand daglig. Paa hint større Værft er i Periodens Løb bygget 4 nye Fartøier og Skibe, nemlig 1 Jagt paa 16, 1 Brig paa 60, 1 Brig paa 99 og 1 Galeas paa 26 Com.-Læster, hvorhos 31 Fartøier have været landsatte og reparerede. Værftet har daglig beskæftiget 15 til 18 Mand. Bygningen af nye Fartøier fakler, efter hvad Erfaringen har lært, saa kostbar, at den rimeligviis for Fremtiden kun vil blive drevet i en meget indskrænket Maalestok.

Jordbruget er udvidet, idet efterhaanden flere og flere Stykker af Præstegaarden ere af Byens Indvaanere af alle Klasser indkøbte og undergivne omhyggelig Dyrkning paa samme Maade, som i forrige Femaarsberetning forklaret. Potetesdyrkningen indtager aarlig større og større Terræn. Inden de for Byen afstukne Grændser gives forøvrigt saa godt som aldeles intet Jordbrug, da dertil tjenligt Jordsmon fast ikke findes. Ved Udløbet af 1860 fandtes i Byen 46 Heste, 250 Stykker stort Qvæg og 50 Faar, men ingen Gjeder, hvilket Sidste man med Held har søgt at udrydde. Af Svin er her adskillige, men Antallet er ikke opgivet.

Fiskeriet afgiver fremdeles et væsentligt Bidrag til Arbeidsclassens Underholdning, da en stor Deel af samme aarliggen søger deels Lofotfiskeriet og deels Finmarksfiskerierne saavel som de i Sommerens Løb ved forskellige Vær i Byens Omegn forefaldende Seifiskerier foruden at det størstedeels er Byens egne Indvaanere, som forsyne den med Fisk til dagligt Brug fra Sundene og Fjordene i Nærheden. Hvad Udbyttet af hine større Fiskerier angaar, har Fiskerne fra Tromsø By i Periodens Løb deelt Lod med dem fra Land-districterne og Udbyttet har saaledes været forskjelligt efter Fiskeriets Beskaffenhed i de Vær, hvor de i de forskellige Aar have, som det kaldes, "roet Fiske". 5 à 6 Smaafartøier, gennemsnitlig med 7 Mands Besætning, har hvert Aar i Periodens Løb været udrustet til Fangst ved Spitsbergen og i Almindelighed havt tilfredsstillende Udbytte. Det samme har ogsaa været Tilfældet med nogle Dæksfartøier, som atter i de Par sidste Aar har været udrustet til Fangst efter Haakjæring paa Bankerne.

Tilstanden i Almindelighed. Medens Byens Folke-mængde vel er noget forøget i Periodens Løb, tør det neppe siges, at dens økonomiske Forfatning er forbedret. Pante-gjælden er stegen vel omtrent 60,000 Spd., hvorpaa dog ikke kan lægges synderlig Vægt, da en stor og maaskee den største Deel af dette Beløb hidrører fra Forskrivelser til den i Anledning af Handelskrisen i 1858 stiftede Garantifor-ening og derhos Værdien af de faste Eiendomme ifølge Brandtaxationerne er steget med omtrent 80,000 Spd. Men

hvad der er et sikrere Tegn paa en vis Grad af Nærings-løshed er det at de faste Eiendomme i længere Tid har staaet og fremdeles staaer i lav Pris og vanskelig lader sig sælge. Skattebyrderne, speeielst Fattigskatten, ere ogsaa stegne betydelig, uden at der kan paavises nogen tilsvarende eller idetheletaget nogen Forøgelse i Skatteevnen. I Anled-ning Opførelsen af en ny Kirke har Communen forøget sin Gjæld med 7000 Spd. og denne maa rimeligviis i samme Anledning end yderligere forøges med omtrent 5000 Spd., ligesom der i den nærmeste Fremtid maa gjøres Laan til Fængselsbyggeri og derhos paatænkes Anlæggelsen af et nyt Vandværk og Opførelse af nye Bygninger for Stedets lærde og Realskole. Der er allerede erhvervet naadigst Tilladelse til Udstedelse af Obligationer til et Beløb af 20,000 Spd. Imidlertid har Conjuncturerne i Løbet af de sidste 4 Aar været saa lidet gunstige for Tromsø, at her vistnok med Grund tør ventes en Forandring til det Bedre, og om det, som forklaret, end ikke tør siges, at Forfatningen er for-bedret, saa er den dog maaskee ikke heller forværret, da den tilsyneladende større Evne til at bære Udgifter, som ved forrige Periodes Slutning og dennes Begyndelse viste sig, maa, efter hvad senere Erfaring har lært, mere tilskri-ves den store og næsten ubegrændsede Credit, som da gaves, end solid Formue. Den Formue, som virkelig har været tilstede i Tromsø, formenes endda at være her. Arbeids-fortjenesten kan ikke siges at være daarlig, ialfald naar und-tages den dybeste Vinter, og Arbeidselassen maatte kunne klare sig godt, naar den forstod og havde Villie til at være huusholderisk, men dette er den i Almindelighed aldeles fremmed for og derfor er Trængsel sædvanlig. Undtagelser findes vistnok, og disse har ogsaa sorgfrit Udkomme. Al-mindelig Lou for en Tjenestedreng er 30—50 Spd. og for en Pige 12—16 Spd.; Daglønnen 48—72 Sk. uden Kost for en Mand og 24 Sk. med Kost for en Q vinde. Byens Spa-rebank er ogsaa i denne Periode gaaet fremad saaledes, at det samlede Beløb, som ved Udgangen af 1860 stod under dens Forvaltning, udgjorde omtrent 162,710 Spd. og at dens i forrige Beretning ommeldte Tab nu er oprettet.

2. Hammerfest.

Handelen har i denne Periode været livlig og taget et ualmindeligt Opsving, da det Hammerfests By nærmest til-liggende District er den Deel af hele Amtet, som har havt de bedste og rigeste Fiskerier, af hvilke Handelen ganske og aldeles afhænger. 1856 var paa Grund af et godt Lod-defiske, godt Breviktiske og ganske godt Sommerfiske idethele et godt Aar og Handelen gik jævnt og med Fordeel for Byen. I 1857 var Loddefisket og Seiiiskeriet ret heldige, men der strømmede en saadan Mænade uf Opkjøbere til sydfra, atFiskeprodueterne faldt noget dyre ogsaa for Ham-merfests Kjøbmænd. Dertil kom den under Tromsø omhand-lete Forstyrrelse i Tranhandelen og tilsidst den almindelige

Handels-crisis. Uagtet Handelsvirksomheden saaledes i 1857 og 1858 var underkastet store Trængsler, gik den dog for Hammerfests Vedkommende udaf det uden Ruin, deels ved den Hjælp, som ydedes af Staten, der paa Stedet etable-rede den midlertidige Laanceommission med et Fond af ialt 28,000 Spd., deels ved den Henstand, som den almindelige Standsning af Handel og Vandel gjorde det til en Nødven-dighed for Creditorerne at give deres Debitorer og deels endelig ved Hjælp af de Capitaler, som Vaaren 1858 er-holdtes for de i Hamburg oplagte betydelige Partier Tran, uagtet disse solgtes med uhørt Tab. En Hovedgrund til, at der i Hammerfest elter 1857 last ikke har viist sig noget

Fallissement er ogsaa den Omstændighed, at Byen allerede tidligere havde haft sin særegne Crisis, ved hvilken deurene og usolide Elementer forud vare udrensede.

Paa Grund af det mislykkede Loddefiske var 1858 et maadeligt Fiskeaar, men Spitsbergexpeditionen gav et godt Udbytte og Priserne paa Fisk og Tran stode om Høsten fordeeltige, saa Handelen alligevel oplivedes og gav Midler til at klare for sig efter Crisen. I 1859 var Loddefisket vel ikke meget stort, men Sommerfisket godt, Russetrafiken fordeeltig og Spitsbergfangsten heldig samt Priserne paa Tranen ganske gode og paa Tørfisk meget god. 1860 var Vaarfisket bedre og Sommerfisket usædvanlig rigt, medens Spitsbergfangsten og Bankfiskeriet gav et middels Udbytte, hvortil kommer, at Indkjøbsprisen paa Raaproductet var moderat, men paa Tørfisk stod høit, hvorimod den paa Tranen blev lavere end paaregnet.

Tiden efter Crisen har saaledes idethele været en heldig Periode for Hammerfest og Følgen af hiin Catastrophe formenes nu at være saagodtsom ganske forvunden. Det vil ogsaa af Toldlisterne sees, at Forretningerne i Femaaret have gaaet jævnt fremad og at de især have tillaget mærkelig i de to sidste Aar, i hvilke blandt Andet Udførselen af den vigtige og værdifulde Vare, Tranen, har været usædvanlig stor; den udgjorde saaledes til Ind- og Udlandet i 1859 over 10,000 og i 1860 endog 13,000 Tønder. Ogsaa Russehandelen har været i Tillagende, forsaavidt at Antallet af Fartøier ira Rusland er forøget, men den vigtige Skindhandel er ogsaa for Hammerfests Vedkommende aftaget. Af Meel, der er den vigtigste Vare, som Russerne bringe, har i den sidste Periode ved Hammerfests Toldsted gennemsnitlig været anmeldt til Indførsel 15 til 16,000 Matter à 9 Voger aarlig. Heraf kommer 10 til 12,000 Matter i Handelen gennem Byens Kjøbmænd, medens Resten af Russerne selv borttuskes directe til Almuen paa Værene.

Værdien af de fra Hammerfest udførte Varer har, uberegnet Kobberet fra Kaafjorden, i denne Periode gennemsnitlig udgjort 200,000 Spd. aarlig.

Af den meget betydelige Gjeld, hvori Landdistrictets Almue fordum stod til Hammerfests Kjøbmænd, antages den erholdelige Deel fordetmeste at være inddrevet under den uheldige Handelsperiode i forrige Femaar, og siden er Crediten betydelig indskrænket. Dog er det fremdeles almindeligt, at Kjøbmanden ved Fiskets Begyndelse giver Bonden Forskud af Redskaber og Proviant, som betales med Raaproductet af Fisket, og der høres i de senere Aar i Almindelighed ingen Klage over Misbrug af denne Credit.

Den tildeels udførte og fremdeles foregaaende Inddragning af den midlertidige Laanecommissions Virkemidler beklages som uheldig for Stedets Handel, og ønskeligt vilde det være, om disse Midler paa en eller anden Maade kunde erstattes. Uagtet den Sum, Commissionen har haft at disponere over, er næsten forsvindende i Forhold til de store

Capitaler, den finmarkske Virksomhed behøver, har den dd» været til stor Hjælp.

Antallet af Handelsborgere var ved Udgangen af 1860 23 med 36 Betjente, derunder indbefattet faste Bryggekarle hvorved forstaaes Folk, som modtager og udleverer Varer fra Pakhusene og derover fører Regnskab.

Skibsfarten. Ved Udgangen af Perioden eiede Stedet 25 Fartøier paa 362 C.-Læster med 144 Mands Besætning. Efter de af det Kongl. Indre-Departement udgivne Tabeller var Antallet ved Udgangen af 1858 28 paa 387 1/2 C.-Læster med 170 Mands Besætning. Nogen Tilbagegang skal altsaa have fundet Sted i Perioden, Om saa i Virkeligheden er Tilfældet eller om Resultatet ved nærmere Granskning vilde vise sig anderledes, kan jeg for Tiden ikke afgjøre, da Materialerne dertil mangle mig. Imidlertid er saameget vist, at Fremgang af nogen Betydenhed ikke er tilstede. Skippernes Antal var ved Periodens Udløb 4 med og 2 udea Borgerskab, hvortil kommer en Spitsbergskipper, som forer Fartøi fra Hammerfest, men boer i Alten.

Af Fartøierne, blandt hvilke det største er paa 27+ C.-L., anvendes blot et Par i Farten paa Hamburg og Holland. Resten gaaer kun i indenskjærs Fart og paa Ishavet. Exporten af Stedets Produeter skeer forøvrigt størstedeels i udenrigske Skibe, som fragtes i Hamburg med Forpligtelse at bringe Manufactur- og Colonialvarer herop eller at gaae indom England og tage en Kulladning med sig. Det er i Almindelighed Skibe paa 40 til 60 Com.-Læster, som laste 4 til 6000 Voger Fisk. En større Ladning er det ikke let at faae solgt undereet. Steenkul, Salt og andre engelske Varer bringes forøvrigt størstedeels af Archangelsfarere, som ellers vilde gaae i Ballast, hvorved Fragten falder billig.

Ogsaa til den betydelige Fart mellem Værene og Byen bruges, da dens egne Smaafartøier ere utilstrækkelige, store Baade samt Bom- og Raaseiljægter fra Nordlands Amt samt Senjen og Tromsø Fogderi.

Spitsbergfarten er intetsteds af den Betydénhed som fra Hammerfest. I denne Periode har gennemsnitlig været udrustet 12 Fartøier paa henved 180 C.-Læster og i 1860 14 paa 237 1/2. Brutto-Udbyttet har gennemsnitlig været 81 Spd. pr. C.-Læst, som ansees godt.

Ogsaa Haakjæringfiskeriet paa Havbroen eller Bankerne drives med Iver. Dertil har i Femaaret gennemsnitlig været udrustet 6—7 Fartøier aarlig paa omtrent 72 Læsters Drægtighed. Størst var Antallet i 1858, da det var 12 paa 129 Læster, mindst i 1856, da der kun udgik 1 Fartøi paa 13 Læster. I 1860 dreves dette Fiske af 9 Fartøier paa 104 1/2 C.-L. Bruttoudbyttet har gennemsnitlig været 37 Spd. pr. C.-Læst, som ikke er synderlig mindre, end Udbyttet af Spitsbergexpeditionerne, da Udrustningerne til disse sidste er saameget kostbarere.

Haandværksdriften. Antallet af Haandværkere, som ved Udgangen af forrige Femaar var 41, var ved Udgangen af dette 62, altsaa en Forøgelse af 21. Af Svende og

Drengene fandtes nu 34. Brød sælges i større Quantiteter til Fiskerne; forøvrigt er Afsætningen af Haandværksarbejde udenfor Byen høist ubetydelig. Den vigtigste Profession er Bødkernes, og denne kunde beskæftige mange flere, end der nu findes, nemlig 6 med 9 Svende og Drengene. Ingen af disse har selv Materialier, hvorimod Kjøbmændene levere Materialier, af hvilke Bødkerne om Vinteren for en vis Betaling pr. Stykke oparbejde en Deel Tønder, i 1860 2910, medens der fra andre Steder, Tromsø, Throndhjem, Bergen og Hamburg, blev indført 8550 Tønder foruden Foustager af henvend 1000 Tønders Rum, som fornemmelig bruges til Ishavsexpeditionerne. Om Sommeren forarbejde Byens Bødkere intet Nyt, da Eftersyn med Tran- og Levertønder eller det saakaldte Forhalingsarbejde optager deres Tid. Ogsaa Bagerne og de Haandværkere, der beskæftiges ved Reparation af Skibe og Bygning og Indredning af Huse, har i Femaaret havt jævn og fordeelagtig Sysselsættelse. Det mindst lønnende Haandværk er Skomagernes, deels fordi der fra Rusland og Throndhjem indføres adskilligt Skotøi og deels fordi der benyttes baade Finkomager og Qvænkomager, hvis Forfærdigelse ligger udenfor den egentlige Skomagerdrift.

Fabrik- og Industrianlæg. Den i forrige Femaarsberetning ommeldte Kornmølle, paa hvilken kan formales 3000 Tønder aarlig, bestaaer fremdeles, men har i Femaaret saagodtsom ikke været i Gang, da fast alle de Kornvarer, som forbruges, indføres i formalet Stand. Fabriken for Nedlægning af Madvarer i lufttætte Blikdaaser er i 1857 nedlagt. Efter en den 1ste Novbr. 1857 stedfunden Ildebrand, som fornemmelig rammede Byens Tranbrænderier, fandtes ved Periodens Udgang af Saadanne inden Byens Grændser 3, hvert med 5 og 1 med 2 Gryder, samt paa Landets Grund tæt ved Byen 1 med 5 Gryder, tilhørende en af dens Kjøbmænd. Disse holdes i Drift fra April til Slutningen af October eller Begyndelsen af November og sysselsætte i den Tid hvert især 2 à 4 Mand. De tilvirke tilsammen i Almindelighed 5—6000 Tdr. Tran, men har i 1860 produceret 7900 Tdr.

Andre Fabriker eller Industrianlæg findes ikke i Byen.

Skibsbyggeri har i Femaaret ikke fundet Sted, hvorimod mindre Fartøier ere kalfatrede og reparerede i den saakaldte Værftsfjære, ligesom idethele 7 fremmede Havarister have været underkastede større og mindre Reparationer. Byen har to Skibsbygmestere med Borgerskab og flere due-lige Skibstømmermænd, som forøvrigt har været beskæftiget med Bygning af Lasteprammer, ligesom En af dem aarlig leverer endeel Fangstbaade til Spitsbergsexpeditionerne, hvis Construction skal være hensigtsmæssig. En saadan Tremandsbaad koster 40—50 Spd. og en Firemands 50—60 Spd.

Jordbruget, hvortil Anledningen er saare indskrænket, er dog i Perioden gaaet noget fremad. Inden Byens Territorium findes kun et Par smaa indhegnede Engslaatter og mere kan der fast ikke blive. Men foruden de i forrige

Beretning ommeldte, Byindvaanere tilhørende Jordstykker inderst i Vaagen og ved Storvandet er ved dette i Periodens Løb endvidere af 2 af Byens Kjøbmænd optaget og bebygget med større Huse 2 betydelige Jordstykker, hvorhos et af de ældre er udvidet. Samtlige disse Stykker eller Løkker dyrkes med Flid, hvilket blandt Andet medfører, at der nu er Søgning efter den Gjødelse, som falder i Byen, medens det tidligere var vanskeligt at blive af med den. Omkring det nævnte Vand er af Løkkeeierne anlagt en ordentlig Kjørevei, som udenfor Gaderne er Byens eneste og derfor stærkt besøgte Spadseergang. Ved Udgangen af 1860 havde i Byen 6 Heste, 45 Stykker stort Qvæg, 34 Faar, 204 Geder og 30 Svin. Hø i tilstrækkelig Mængde til disse Creature kan ikke avles paa Byløkkerne, men deels hentes noget fra Engslaatter, som Byens Indvaanere eier paa Søroen, i Kvalsund og i Vargesund og deels bringer Bønderne Noget tilsalgs, som om Høsten betales med 24—36 og om Vaaren med indtil 60 Skilling pr. Vog. Geden, der jo ogsaa er Fattigmandens Ko, spiller, som det sees, en stor Rolle i Hammerfest, fornemmelig da blandt Arbeidsklassen og ernæres for en stor Deel ved det Hø, som avles paa de torvtækkede Tage. Antallet af Køer er forholdsvis til Folkemængden, som i November 1860 var 1350, meget lidet, men erstattes ved den store Mængde Geder.

Fiskeriet. I dette, paa hvilket Byens Liv og Trivsel ene beroer, deeltager ogsaa en stor Deel af dens Haandværkere og Dagarbejdere saavel hvad Vaar- som Sommerfisket angaar, dog for det Sidstes Vedkommende i dette Femaar mindre end forhen, da Arbeidsfortjenesten om Sommeren har været saa særdeles god, at man har foretrukket denne for Fiskeriets altid usikre Afkastning, medmindre Fisket har vist sig godt i Byens umiddelbare Nærhed. Forsyningen med fersk Fisk til dagligt Brug i Huusholdningerne skeer ved nogle Fiskere i Byen, som derved finde Erhverv Aaret rundt.

Tilstanden i Almindelighed. Hvad allerede anført er om de forskjellige Næringsveie viser, at Hammerfest i sidste Femaar maa være gaaet fremad i økonomisk Velvære. Alle Klasser af Næringsdrivende har i den største Deel af Perioden siddet i god Virksomhed og havt godt Udbytte af Samme, og samtlige Erhvervs-kilder flød fremdeles ved Periodens Slutning rigelig. Sparebanken, som traadte i Virksomhed i 1848 og ved Udgangen af 1855 eiede 1328 Spd., har i Femaaret forøget sin Formue til 2760 Spd., ligesom Indskydernes Tilgodehavende er voxet fra 13114 til 17944 Spd.

Panteheftelserne ere formindskede med 23,007 Spd., idet der er aflæst et Beløb af 56,620 Spd. og kun thinglæst for 33,013 Spd. I forrige Femaar vare disse Heftelser forøgede med 23,000 Spd., altsaa en Forskjel af 46,000 Spd. Beløbet af afhændede faste Eiendomme, som i forrige Periode var henvend 32,000 Spd., har i denne været henvend 57,000 Spd., altsaa en Forøgelse af omtrent 25,000 Spd.

Executioner og Udpantninger, som i forrige Femaar androg til omtrent 9000 Spd., har i dette kun udgjort 2400, altsaa en Formindskelse af 6600 Spd. Men paa disse Talstørrelser kan, som tidligere bemærket ved lignende Anledninger, ikke lægges Vægt, da de for en stor Deel beror paa tilfældige Omstændigheder, som ogsaa her ere tilstede i den almindelige Krise i 1857—58 og den for Hammerfest særegne Krise i forrige Femaar. At saa lidet af Panteheftelse er thinglæst kommer derhos ogsaa af, at Laan ikke har været at faae, men ikke af Mangel paa Søgning derefter.

Priserne paa de faste Eiendomome, som det ikke er vanskeligt af faae solgt, ere dog lavere end Brandtaxationerne og Huusleien er endda ikke saa høi, at dens Overskud giver en passende Rente; men den er i Stigende, ialfald for Smaaleiligheder og. Bequemmeligheder for Arbeidsclassen, som af Mangel paa tiistrækkeligt Rum boer trangere, end Sundhed Og Sædelighed fordrer, skjønt Sundhedstilstanden idetheletaget har været meget god. Handelsbequemmeligheder og Pakhuse staae bedst i Pris, og vil under enhver Omstændighed være underkastede mindst Værdiforandring.

De brandforsikrede Bygningers Taxationssum var ved Udgangen af 1860 234,870 Spd.
og Skattetaxten for de uforsikrede Bygninger 16,220 —
tilsammen 251,090 Spd.

I forrige Femaarsberetning er Beløbet af disse Taxter ikke opgivet, saa Sammenligning mellem da og nu ikke kan anstilles. Derimod er der opgivet, at Brandtaxtsummen ved Udgangen af 1850 var 182,240 Spd., hvorefter Forøgelsen i de sidste 10 Aar skal være 68,850 Spd.

Folkemængden, som ved Udgangen af 1855 var 1125, befandtes, som allerede bemærket, ved Tælling i Novbr. 1860 at være 1350, altsaa en Stigning af 20 Procent, medens de Skatteydendes Antal er steget fra 298 til 392, altsaa med over 31 Procent, hvorved dog er at mærke, at alle Kæringer over 100 Spd. beskattes.

Uagtet den stedfundne gode Fremgang er der dog i Hammerfest kun liden opsparet Formue; den findes alene paa enkelte Kjøbmænds Hænder og er ikke af nogen Betydenhed. Handelen og den hele Virksomhed drives for den allerstørste Deel med fremmede Kapitaler, som fornemmelig kommer fra Hamburg, af hvis Pengemænd Afhængigheden er større end ønskeligt. Ogsaa blandt Haandværkerne, som sidder i god Næring og hvis Forfatning i Femaaret er gaaet kjendelig fremad, findes dog endnu fremdeles kun liden oeconomic Uafhængighed. Arbeidsclassen, som fast intetsteds sees at kunne naa op til yelstand, formaaer her endnu mindre at erhverve synderligt mere end til dagligt Udkomme. Den bestaaer nemlig af indvandrede fra alle Kanter og deriblandt, som Tilfældet stedse er under saadanne Omstændigheder, mange daarlige Subjekter, som ere hengivne til Drik og andre Udyder og aldrig tænke paa Fremtiden.

Hvad den nys specielt nævnte Last angaaer maa det

forøvrigt som en glædelig Forandring tilføies, at den i Periodens Løb er kjendelig aftagen. Grunden hertil maa væsentligst antages at være den religiøse Vækkelse, der ogsaa i Hammerfest gaaer igjennem alle Samfundsclasser og medfører en alvorligere Opfattelse af Livet, hvortil kommer, at der baade i Byen og dens Nærhed er arbeidet med Iver for Afholdssagens og Ædruelighedens Fremme. Blandt de indvandrede Arbeidsfolk findes ogsaa en Deel Kvæner, hvis Antal nu ialt med Qvinder og Børn er omtrent 200. Der findes blandt dem flere stærke Drankere, men de roses idethele som arbejdsomme og dygtige Folk. Børnene lære altid Norsk og de smelte efterhaanden sammen med den norske Befolkning.

Arbeidsclassens sædelige og oeconomicke Tilstand lader endda vistnok meget tilbage at ønske, men den er dog saa meget bedre end forhen, at der ikke med Rimelighed kan ventes mere.

Til Ros for Byens Bestyrelse maa det siges, at den har viist Dygtighed og benyttet den gode Tid til væsentlige Forbedringer for Communen i forskjellig Henseende:

Et Huus er indkjøbt og vel indrettet til Retslocale og Afholdelse af Forligelsecommission, Formandskabs- og Repræsentantmøder samt Valgmøder, hvorhos den ogsaa afgiver Loealc for Borgerskolen og Beboelseslejlighed for Bytjeneren. Denne Bygning har i fuld Stand kostet 4000 Spd.

Ved Indkjøb af et andet Huus ved Siden er Tomt erhvervet til Opførelse af Districtsfængsel.

Borgerskolen er omorganiseret og udvidet saaledes, at den istedetfor tidligere kun 1 Lærer, nu har 2 faste og 1 Timelærer, der dog tillige læse paa den Skolen anneeterede Pigeskole, for hvilken derhos er ansat en Lærerinde.

Almueskolen er siden October 1860 udvidet med en ny Classe og har faaet en 3die Lærer. En Haandgjerningsskole for Pigebørn bestaaer derhos siden 1857 efter privat Foranstaltning.

De i Byens Havn værende Ringe og Fortøiningsindretninger, som vare privat Eiendom, bleve i 1859 erhvervede til Eie for Communen for 1000 Spd. og ere senere væsentlig forbedrede.

I 1857 er Havnens Opmuddring, som tidligere har været forberedt, sat i Værk og i Forbindelse dermed er paabegyndt Anlæggelse af 2 Kaier eller Brygger i den saakaldte Værftsfjære, hvor der agtes anlagt en rummelig Alminding til Afhjælpelse af Savnet af en offentlig Brygge, som nu aldeles ikke findes. For at gjøre Adgangen til denne Alminding let, er med en Udgift af 200 Spd. for Grundsafstaaelse allerede anlagt en ny Gade fra Storgaden ned til Soen.

Overslag til Anskaffelse af et lidet Fattighuus, som vil koste mindst 2500 Spd., er udarbejdet. Et saadant Huus er nødvendigt, da det nu er vanskeligt at faae Logis for Byens Fattige.

Byens Udgifter, Fattigskatten derunder indbefattet, men ubregnet Havnekassens Behov, der dækkes paa anden

Maade, er for indeværende Aar 3330 Spd. Da forrige Beretning ikke indeholder nogen tilsvarende Opgave, kan Sammenligning ikke gjøres.

Aarslønnen for en Tjenestekarl er 40—60 Spd. og for en Pige 12—18 Spd.; Daglønnen for simple Arbeidsfolk om Sommeren 48—72 Skill, og om Vinteren 40—48 Skill, for Tømmermænd, Snedkere og Fiskesjouere 60—96 Skill, for Fruentimmer paa Fiskesjou om Sommeren 30—48 Skill, og

for Børn 18—30 Skill. For Losning af Kul og Salt betales pr. Tønde og kan derved tjenes 1 Spd. og mere daglig.

Som Foranstaltninger fra Statsstyrelsens Side til Byens Bedste kan bemærkes, at den har faaet sin egen Byfoged, at Dampskibsfarten er betydelig udvidet og Postgangen mellem Byen og dens Fiskevær er udvidet og at der paa Fuglenæsset er oprettet et Havnefy, som tændtes første Gang i September 1859.

3. Vardø.

Handelen er af samme Beskaffenhed som forhen, men har været mindre livlig deels som Følge af Krisen og deels og fornemmelig paa Grund af Loddefiskeriets betydelige Aftagen især i de 2 sidste Aar af Perioden, som har medført, at meget mindre fremmede Almue har søgt til Stedet. Af dets Handlende har i Femaaret 3 gjort Opbud. Handelen er imidlertid nogenlunde opretholdt ved det taalelig gode Fiskeri, som Stedets og Omegnens egen Almue har drevet, ved Haakjæringfiskeriets Udvidelse og gode Udbytte, ved Transithandelen med Rusland og Indførsel derfra af ikke ubetydelige Partier Lever og Tran. Antallet af Kjøbmænd var ved Periodens Udløb 9, hvortil kommer 1 Brændeviins'-handler. Af Handelsbetjente var der 8. Af Skibe har Stedet ingen, kun mindre Fartøier, som fornemmelig anvendes til Haakjæringfangst. En Person tog i 1857 Skipperborgerskab, uden at det vides om han farer fra Vardø.

Haandværksdriften er fremdeles kun Binæring ved Siden af Fiskeriet og derfor utilstrækkelig til Stedets Behov. Antallet af Haandværkere angaves ved Periodens Udløb til 15 med og ligesaamange uden Borgerskab, tilsammen 30. Forøgelsen i Femaaret er altsaa ikke ubetydelig, men maa forøvrigt ikke ansees som Bevis paa Fremgang. Nogen Svend eller Dreng fandtes ikke.

Af *Fabriker* findes fremdeles alene Trankogier, hvis Antal ved Periodens Udløb var 4, i hvilke der tildeels ved Dampkogning tilvirkes omtrent 3000 Tdr. Tran aarlig og i den største Deel af Aaret beskæftiges 10 à 12 Mand. Dampkogeriernes Product angives at være meget godt og de medføre derhos den Fordeel, at der til Tranproductionen kan benyttes Steenkul istedetfor at der forhen udelukkende benyttedes Veed. Medens denne tidligere stod i en Priis af 8 Spd. pr. Favn af 2 Alens Længde, er den nu, efterat Brugen af Steenkul er bleven almindelig i Huusholdningerne og fornemmelig efterat dette Brændematerial ogsaa er bleven benyttet til Trankogning, gaaet ned til 4 à 4 1/2 Spd.

Skibs- og ligesaa Baaadbyggeri har i Femaaret aldeles ikke fundet Sted.

Jordbruget staaer paa samme Punct som i forrige Beretning forklaret, dog antages Dyrkning af Kæper, som tri-

ves godt, at være udvidet, ligesom Engstykkerne i og ved Byen dyrkes med Flid. Kreatur-antallet er ikke Opgivet.

Fiskeriet er fremdeles og maa til enhver Tid vedblive at være Stedets Hovednæring. Derj deeltager derfor ogsaa baade Arbeidsfolk og Haandværkere samt idethele alle og Enhver, hvis Stilling forøvrigt ikke forbyder det. Loddefiskeriet, som i en lang Række af Aar har Været det vigtigste og som trak en stor Mængde fremmede Fiskere fra Nordlands Amt og Senjen og Tromsø til Stedet, var ogsaa i de 3 første Aar af sidste Periode godt; men har i de 2 sidste været meget kortvarigt og derhos hindret ved stormende Veir samt idethele misligt, hvorfor ogsaa de fremmede, Fiskere efterhaanden er bleven færre og færre, dette saameget mere som det gode Fiskeri i Vestfinmarken i de sidste Aar har standset dem der. Vardøs egen Befolkning har alligevel, som allerede oven bemærket, ikke havt saa galt Fiske. Den har baade høstet Nytte af det Loddefiske, som har været, og derhos forøvrigt gjort ganske god Fangst af anden Art. Fornemmelig har den i sidste Periode drevet Haakjæringfiskeriet i større og større Maalestok og deri fundet nogen, om ikke fuldkommen Erstatning for det aftagende Loddefiske.

Tilstanden i Almindelighed kan ikke antages at være gaaet fremad i Periodens Løb. Har den ikke forværret sig, er det vistnok Alt og næsten mere, end man kunde vente efter Standsningen af Handelen med Rusland i Slutningen af forrige Femaar, Handelserisen i 1858 og de formindskede Fiskerier i de sidste Aar sarfrt den store Mængde fremmede Fiskeres Udeblivelse, som paa et saa ubetydeligt Sted ikke har liden Indflydelse. Lensmanden og Fogden opgive vel, at Folkemængden er forøget, at flere Huse ere byggede og at Bygningernes Brandtaxt er steget, dog uden, at oplyse dette ved Tal; men Velstanden maa desuagtet idethele ganske sikkert snarere være gaaet tilbage end frem. Dette bekræftes ogsaa ved de foran ommeldte Opbud blandt Handelsmændene, ved at Bygningerne, som vitterligt er, staae i lav Priis og tildeels ere fast usælgelige samt ved det i den sidste Tid store Beløb af Executioner og Udpantninger.

Handelen, der er af samme Beskaffenhed som forhen, er ligesom næsten al anden Virksomhed paa Grund af de mislige Fiskerier og den almindelige Handelskrise gaaet tilbage. Et Handelshuus har i Perioden gjort Opbud, men faaet sit Bo extraderet. Antallet af Handelsmændene er opgivet til 20 med 16 Betjente.

Skibsfarten er, som forhen, passiv, da Stedet selv kun har 4 à 5 Smaafartøier og ingen Skipper, saa baade Ind- og Udførsel skeer ved fremmede Skibe, fornemmelig danske.

Haandværksdriften staaer omtrent paa samme Punct som ved Udløbet af forrige Femaar, dog siges Antallet af dem, som nu udelukkende nære sig ved sit Haandværk, at være mindre, medens der er opgivet at findes 34 Haandværkere med Borgerskab og 20 uden, tilsammen 54, med 2 Svende og 4 Dreng, saa nogen Forøgelse synes at være indtraadt.

Fabrikdriften indskrænker sig ogsaa her til Tranbrænderier, hvoraf der nu er angivet at findes 7, der en Deel af Aaret sysselsætte 16 Arbeidere og i 1860 har produceret omtrent 1080 Tdr. Tran. Blandt disse Brænderier er medregnet et Dampkogerie, som er bygget i den sidste Tid og endnu kun benyttes til Forsøg.

Skibs- og Baadbyggeri finder ikke Sted.

Jordbruget er ogsaa i dette Femaar gaaet noget fremad ved Udvidelse af de under Dyrkning af Byindvaanerne tagne Stykker i og udenfor Byen. Potetesudsæden er i 1860 opgivet til omtrent 50 Tønder og Antallet af Heste til 13, af Stortqvæg til 250, Faar ligeledes 250, Geder 9, Sviin 17 og Reensdyr 20. Da Potetesudsæden i forrige Femaarsbetretning var opgivet til 60 Tønder, skulde altsaa nogen Tilbagegang i sidste Periode have fundet Sted. Men dette kan ikke antages at være saa i Virkeligheden, da jeg ved enhver Anledning har hørt Ytringer om, at Potetesdyrkingen er gaaet fremad, hvilket ogsaa er det rimeligste, naar der først, som Tilfældet er, er erhvervet Vished for, at denne Frugt i almindelige Aar lader sig dyrke med Held i Egnen.

Fiskeriet drives ogsaa her af den hele Almues- og Haandværksklasse, hvis hovedsagelige Næringsvei det udgjør.

Det har fornemmelig i Periodens 3 sidste Aar idethele været misligt. Haakjæringfiskeriet er ikke kommen Vadsø, tilgode saa deri ikke har kunnet søges nogen Erstatning ligesaalidt som den har været at finde i Andet.

Tilstanden i Almindelighed maa desværre med Sandhed siges at have forværret sig i Periodens Løb og viser som Lensmanden udtrykker sig, bedrøvelige Tegn paa almindelig Armod. Folkemængden, som ved Udgangen af 1855 udgjorde 886, var vel ved Udgangen af 1860 steget til 1102 ligesom Bygningernes Brandtaxationssum var forøget, og de i Sparebanken indskudte Summer vare ligeledes, gaaede op fra omtrent 7000 ved Udgangen af 1855 til over 11,000, medens Bankens eget Fond var steget fra 229 til 894 Spd., saa hele det ved sidste Femaars Udgang under dens Forvaltning staaende Beløb udgjorde henved 12000 Spd. Men uagtet dette var det dog øiensynligt, at Tilstanden ved Periodens Slutning var mislig og at der herskede en Næringsløshed, hvorfor ogsaa i dette Aar, da Fiskerierne fremdeles har slaaet feil, ikke Faa af Indvaanerne har forladt Stedet. Byskatten har ogsaa i dette Femaar udgjort omkring 400 Spd. aarlig.

Borgerskolen er fremdeles i Virksomhed ved Bidrag af Bycassen og Oplysningsvæsenets Fond.

Adskillelse mellem By og Land hvad Fattig- og Skolevæsenet angaaer, har ikke fundet Sted, saa Fællesskab saa Henseende endda bestaaer.

Tjener- og Arbejdslønnen er den samme som i Vardø.

I Periodens Løb har Stedet faaet en ordineret Katechet, som er Bestyrer og Førstelærer ved Borgerskolen.

Som Bilage følger:

1. To Beretninger fra Bestyreren af Altens og Qvænanngens Kobberværk.
2. Opgave fra Tromsø Toldcontor over Toldintraderne m.v.
3. Tabel over Jordbrugenes Antal m. v.
4. Do. — Fabrikker og Manufacturer m. v.
5. Do. — Bergværksdriften.
6. Do. — thinglæste- og aflæste Heftelser m. v.
7. 4 Tabeller over næringsdrivende Borgere i Byerne.

Tromsø den 4de September 1861.

Underdanigst

Nannestad